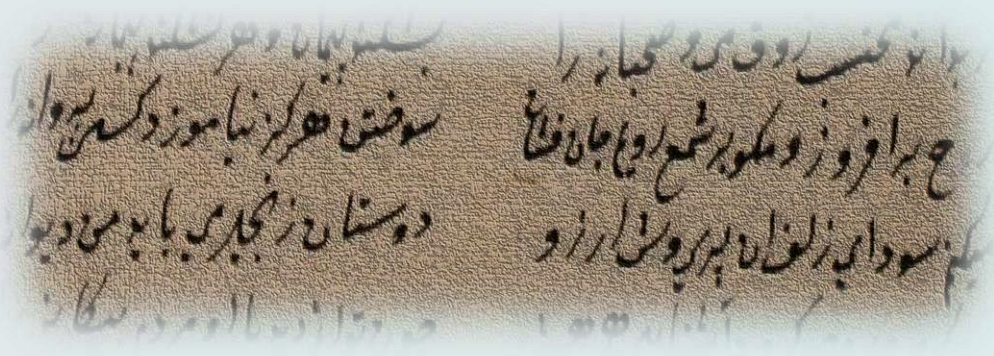

ÂHÎ DÎVÂNÎ

Dr. Nihat DEĞİRMENÇİ

ÂHÎ DÎVÂNI

Dr. Nihat Değirmenci

Demavend Yayınları: 149
Elektronik yayınlar serisi: 35
İstanbul, 2023
Yayın yönetmeni: Neval Güzelyüz
Editör: Prof. Dr. Ali Güzelyüz
Kapak tasarımı ve iç düzen: Demavend
Dili: Türkçe

© Bu eserin bütün hakları Demavend Yayınları'na aittir. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'nın hükümlerine göre eserin tamamı ya da bir bölümünün, izinsiz olarak elektronik, mekanik, fotokopi veya herhangi bir kayıt sistemi ile yayınlanması, çoğaltılması ya da depolanması yasaktır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 51286
ISBN: 978-625-7087-40-7

Demavend Yayınları
Başak Mah. Mimar Sinan
Cad., D14 Blok, D. 47
Başakşehir-İSTANBUL
☎ : 0090 212 500 36 07
demavend@demavend.com.tr
<http://www.demavend.com.tr>

Kütüphane Bilgi Kartı
(Cataloging-in-Publication Data)

1. Âhî Divânı,
2. Fars Edebiyatı
3. Nihat Değirmenci

İçindekiler

Kısaltmalar	5
Önsöz	6
ÂHÎ VE YAŞADIĞI DÖNEM	8
NÜSHALARIN DİL ve İMLA ÖZELLİKLERİ	16
İmla Özellikleri	16
Dil Özellikleri	18
KULLANILAN NÜSHALARIN TANITIMI	20
Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi (B Nüshası).....	20
Süleymaniye Kütüphanesi (S Nüshası)	21
Arafat'ül-Aşıkîn (AA Nüshası)	23
EDEBÎ SANATLAR	25
1. Teşbih تشبيه	25
2. İstiare استعارة	26
3. Reddü'l-acüz ale's-sadr ردالعجز على الصدر	27
4. Cinas جناس	28
5. İştikak اشتقاق	29
6. Tezat تضاد	30
7. Leff-ü Neşr لف و نشر	31
8. Soru-Cevap سوال و جواب	32
8. İkileme kullanımı	33
9. Deyimler/Istılahlar	33
EK: Nüsha Fotoğrafları	35

AHÎ DÎVÂNÎ	41
Gazeller	41
Rubailer	147
Sadece AA Nüshasında Yer Alan Şiirler	149

Kısaltmalar

AA: Arafat'ül-Aşıkîn (Takıyyüddîn-i Evhadî, Arafat'ül-Aşıkîn, haz.Seyyid Muhsin Naci Nasrabadi, Tahran, Esatir, 1389)

B: Âhî Dîvânı Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi Nüshası¹

S: Âhî Dîvânı Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Nüshası²

---

¹ Ahî. Dîvân. TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/569362>

² Âhî, Dîvân-ı Âhî. TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/188361>

Önsöz

Bu kitapta on altıncı yüzyıl şairlerinden Âhî'nin şiirleri incelenmiştir. Âhî'nin dîvânının iki nüshası Süleymaniye ve Beyazıt yazma eserler kütüphanelerindeki bulunmaktadır. Bu çalışmada bu iki nüshadan ve şairin şiirlerine az sayıda da olsa yer veren Arafatü'l Aşıkîn mecmuasından faydalanılmıştır. Beyazıt ve Süleymaniye nüshalarında çok fazla fark olmamakla beraber Süleymaniye nüshasında şiirlerin sayısı Beyazıt nüshasından fazladır. Bu kütüphanedeki nüshada bulunan bir gazel ve dört rubai Beyazıt kütüphanesindeki nüshada bulunmamaktadır. Arafatü'l Aşıkîn mecmuasındaki şiirlerden bazıları bu iki nüshada yer almamaktadır. Çalışmada nüshaların dil ve imla özellikleri incelenmiş, yazar hakkında araştırma sonuçları verilmiş, eserde kullanılan edebi sanatlara değinilmiş ve nüshalar arasında farklılıklar çıkarılmıştır.

Bu kitapta Âhî'nin dîvânında ait 105 gazel ve 4 rubai yer almaktadır. Ayrıca sadece AA nüshasında bulunan beyitlere yer verilmiştir.

Yazarın yaşamı hakkında elimizde çok fazla bilgi yok ama kaynaklarda yaşadığı dönem ve bölge hakkındaki bilgilere ulaşmamız mümkün oldu. Şairimiz on beşinci

yüzyılın sonları ve on altıncı yüzyılın başlarında Herat/Afganistan'da yaşamış, şiirlerini Garib Mirza'ya takdim etmiştir.

ÂHÎ VE YAŞADIĞI DÖNEM

AHİ

(AHİ HEREVİ-NERGİSİ-AHİ ÇAĞATAYI)

Âhî hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi olmasa da hem kendi döneminde yazılan eserlerde hem de vefatından sonra derlenen şiir mecmualarında bazı bilgilere ulaşmamız mümkün oldu. Buna göre yazar hakkında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Yazarımız 927 yılında vefat etmiştir.
- Heratlıdır.
- Sultan Hüseyin Mirza ve oğlu Garib Mirza'nın yanında bulunmuş şairlerdendir.
- Divanı Garib Mirza'ya sunmuştur.
- Emirlerin yanında mühürdarlık yapmıştır.
- Asıl adı hakkında bir bilgi yok ama önceleri Nergisî mahlasını kullandığına dair bilgi var.
- Şiirleri bilinen biridir.
- Çağatay Türklerindedir.
- Emir olduğuna dair bir kayıt var ama bunu destekleyecek bilgiye ulaşamadık.
- Bir divanı vardır.

- Kayıtlarda Âhî Herevî, Mevlânâ Âhî ve Âhi Çağatayi olarak geçmektedir. Bir makalede de kendisinden Şîrâzî diye bahsedilmiştir.

On beşinci yüzyılın sonları ve on altıncı yüzyılın başlarında yaşamış olan Âhî hakkında birincil kaynaklardan bilgi veren en eski eser Ali Şîr Nevâî'nin Mecâlisü'n-nefâis adlı tezkiresidir. Âhî ile aynı dönemde yaşamış olan Nevâî, 897'de (1491-92) yılında kaleme aldığı bu tezkiresinde³ Âhî'den bahsetmiş ve şiirinden bir beyte yer vermiştir. Âhî hakkında en eski kaynak olması nedeniyle bu eserdeki Mevlânâ Nergisî maddesini olduğu gibi aktarıyorum:

“Mevlânâ Nergisî

Heri'lidir. Zikredilen tahallus (Nergisi) ile nazım söylerdi. Sonra mahlasını Ahi olarak değiştirdi. Sebebi sorulduğunda uygun bir cevap veremedi. Nerede küçük bir renk (farklılık) ve mana (incelik) görse, tasarrufu (kendine mal etmeği) adet edinmişti. İnşallah mahlasım değiştirdiği gibi bu adetini de değiştirir.

Bu matla onundur:

به یاد صفحهٔ رخسار او که از مه فزون آمد

---

³ Günay Kut, *Ali Şîr Nevâî*; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 2. Cilt, s. 444; <https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-sir-nevai> (erişim 27.09.2023)

Buna göre:

- 1.Heratlıdır.
- 2.Önceleri Nergisî mahlasını kullanmıştır.
- 3.Âhî mahlasını sonraları kullanmaya başlamıştır.
- 4.Başka şairlerin inceliklerini kullanmaktan çekinmemiştir.

Burada mahlası ile ilgili olarak verilen bilgiyi sonraki dönemlerdeki kaynaklar kullanmışlardır.

Bu dönemde yazılmış diğer bir eser olan Vekayi (Babür'ün Hatıratı) adlı kitapta Âhî'nin adı geçmektedir. Zahîrüdîn Muhammed Bâbü (ö. 937/1530) tarafından yazılmış olan bu kitapta Sultan Hüseyin Mirza'nın hayatı ve dönemi anlatılırken, onun şairleri adlı bölümde dönemin şairlerinden bahsedilmektedir. Fars şiirinin ünlü temsilcilerinden Cami gibi şairlerin yanı sıra Âhî'den de söz edilir. Babür burada Âhi hakkında şöyle yazmıştır: “Âhî, gazeli güzel söylerdi, sonraları İbn

---

⁴ Ali Şîr Nevâî, Mecâlisü'n-nefâis haz. Kemal Eraslan, Ankara 2001, s.406

Hüseyin Mirza yanında bulunuyordu. Bir divan sahibidir.”⁵

Yazarımızın vefatından otuz yıl kadar sonra 1550’li yıllarda Sâm Mirza tarafından Tuḥfe-i Sâmî isimli tezkirede de onun şiirlerine yer verilmiştir. Bu şiir antolojisinde Âhî hakkında Çağatay Türklerinden olduğuna, emirlerle beraber olduğuna ilişkin bilgi sonraki kataloglarda kullanılan bir veri olmuştur.

Tuḥfe-i Sâmî’nin bir tashihi 1314 yılında İran’da yayınlanmıştır. Bu yayında Ahî hakkında: “Çağatay Türklerindedir. Sultan Hüseyin Mirza döneminde emirlerin yanında bulunuyordu. Aşıktı. Sevdalıydı. Aşağıdaki beyitler onundur.”⁶ Denilerek dört tane beytine yer verilmiştir. Fakat yazma nüshalarda hem Âhî hakkında verilen bilgide farklı bir bilgi var hem de verilen beyitlerin sayısı daha fazladır.

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya koleksiyonunda 4248 nolu yazma nüshada 260^b ile 261^a yk. da⁷, Hekimoğlu Ali Paşa koleksiyonunda 718 nolu yazma

---

⁵ Gazi Zahîrüddîn Muhammed Bâbü, Vekayi (Babür’ün Hatıratı), Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1946, cilt 2, s.198

⁶ Sam Mirzâyi Sâfevî, Tuḥfe-yi Sâmî tashih. Vahid Destgîrî, Tahran 1314, s. 182

⁷ Sâm Mirzâ b. Şah İsmâ’il es-Safevî el-Merâgî. Tuḥfe-i Sâmî.

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI,

<https://portal.yek.gov.tr/works/detail/205803>

nüshada 194^a-195^a yk. da⁸ ve Fatih koleksiyonu 4242 nolu yazmada 165^b-166^a yk. da⁹ yukarıda verilen bilgilere ek olarak Âhi'nin emirlerin yanında mühürdarlık yaptığı ve şiiirlerinin meşhur olduğu yazılmaktadır. Yanı sıra matbu eserde dört beyte yer verilmişken yazma nüshaların her üçünde de gazellerinden on bir beyit ve bir rubaiye yer verilmiştir.

Âhi'nin çağdaşları olan Ali Şîr Nevâî ve Babür'den sonraki dönemlerde yazılan şiiir mecmualarında Âhi'ye ve onun şiiirlerine rastlamak mümkün, bu eserlerden biri Takıyyüddîn-i Evhadî (ö. 1042/1633 sonra) tarafından hazırlanan Arafat'ül-Aşıkîn, şiiir koleksiyonudur.

Âhi'den yaklaşık yüz yıl sonra yaşayan Evhadî'nin bu şiiir mecmuasında Âhi'nin şiiirlerine yer vermiş, madde başında Âhi'yi Mevlânâ Âhi olarak anmış ve şiiirlerinden önce Âhi hakkında şunları yazmıştır: “Mevlânâ Âhi tanınmış, meşhur şairlerdendir. Şiiri alemi aydınlatan mücevher gibidir. Sözleri kadeh gibi temiz ve saftır. Düşüncelerinin cevheri aşıkların gönlü ve gözü; su ve ateş gibidir”¹⁰. Arafat'ül-Aşıkîn'de Âhi'nin divanının ilk

---

⁸ Sâmî, Sâm Mirzâ b. Şah İsmâ'il es-Safevî el-Merâgî. Tuhfe-i Sâmî. TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/275477>

⁹ Sâmî, Sâm Mirzâ b. Şah İsmâ'il es-Safevî el-Merâgî. Tuhfe-i Sâmî. TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/242808>

¹⁰ Takıyyüddîn-i Evhadî, Arafat'ül-Aşıkîn, haz.Seyyid Muhsin Naci Nasrabadi, Tahrân, Esatir, 1389, c.1, s.544

beyti başta olmak üzere doksan dokuz beytine yer verilmiştir. Bu şiir antolojisinde Âhî'den alınan şiirlerin hiçbirisinde gazelinin tümüne yer verilmemiş, çoğunlukla bir beyit bazen de birden fazla beyit seçilerek alıntı yapılmıştır.

1854 tarihli Kral Oudh kütüphanesi kataloğunda Âhî Dîvânı tanıtılırken Âhî hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre Âhî Çağatay topluluklarından birinin reisidir. Mahlas olarak önceleri Nergisi adını kullanmış fakat sonradan Âhî mahlasını seçmiştir. Bir divanı vardır ve bu divanı Sultan Hüseyin Mirza Baykara'nın oğlu Mirza Garib'e sunmuştur. 927/1520 yılında vefat etmiştir. Ayrıca divanında gazeller ve dört rubai olduğu bilgisi yer almaktadır¹¹.

Yazar hakkında Beale kataloğunda bu bilgi tekrar edilmiştir, fakat divanı hakkında bilgi verilmemiştir¹². Bu iki katalogda da yazar sadece Âhi olarak anılmıştır.

“Hindistan'da Farsça ve Urduca Şiir ve 2.Bahadır Şah Devri Şairleri” adlı doktora tezinde Halil Toker Babür dönemi edebiyatçılarını anlattığı bölümde Âhî'den

---

¹¹ Aloys Sprenger, A Catalogue of the Arabic, Persian and Hindu'sta'ny Manuscripts of the Libraries of the King of Oudh, Calcutta, Baptist Mission Press, s.327

¹² Thomas William Beale, The Oriental Biographical Dictionary, Calcutta, 1881, s.24

Farsça bir divanı ve mesnevisi olan şair olarak bahsetmiştir¹³.

Letâyif'ül Hayâl şiir mecmuasında birkaç şiiri yer almaktadır, Hamîd Rızâyî Hindistan'da yerleşik olan İranlı şairleri araştırdığı makalesinde Âhî'den Âhî Herevî olarak bahseder¹⁴.

ای صد خجالت از گل روی تو لاله را
ماند غزال چشم تو چشم غزاله را

Âhî'nin divanının ilk gazelinin matla beyti olan yukarıda beyti alıntılanarak gazellerinin şiirde müşarenin en eski örneklerinden olduğunu ifade etmiştir¹⁵. Yalnız burada makale yazarı Âhî'nin adını hatalı olarak Âhî Şîrâzî olarak yazmıştır.

DİA ansiklopedisinin Hüseyin Baykara maddesindeki makalede sultanın desteklediği, himaye ettiği ve sarayında bulundurduğu İranlı şairlerin isimleri verilirken Hâtîfî, Ehlî-i Şîrâzî, Âsafî, Seyfî-i Buhârî, Mîr Hüseyin-i Muammâyî, Yûsuf Bedîî, Muhammed Sâlih, Hüseyin Kâmî, Hâmîdî, Hilâlî-i Çağatâyî ve Benâî gibi

---

¹³ Halil Toker, Hindistan'da Farsça ve Urduca Şiir ve 2.Bahadır Şah Devri Şairleri" İstanbul Üniversitesi, Doktora tezi 1995, s.37

¹⁴ Hamîd Rızâyî, "Şairân-i Îrânî Mokîm Hind Der Tezkiret'ül Letâyif'ül Hayâl" Nâmeyi Ferhengistân 3, 1993, S.92

¹⁵ Necmü'l Reşit, Beytbâzî ve Nushe-yi Destnivis-i Şâyiknâme, Nâme-yi Pârsî, yıl 3, sayı 2, 1388, s.71

şairlerle birlikte Âhî'de İranlı şair olarak anılmış¹⁶ oysa daha önce zikrettiğimiz gibi Âhî hakkındaki en eski kaynaklardan olan Tuhfe-yi Sami'de Çağatay Türklerinden olduğu kaydı vardı.

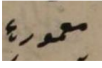
¹⁶ Hamid Algar, Ali Alparslan, "Hüseyin Baykara", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin-baykara> (30.09.2023).

NÜSHALARIN DİL ve İMLA ÖZELLİKLERİ

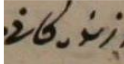
İmla Özellikleri

1. Birlik ya-ları, hâ-yı gayr-ı melfûzdan sonra geldiğinde (◌) üzerinde hemze konularak gösterilmiştir.

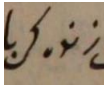
B.

S.

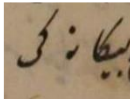
2. Sonunda hâ-yı gayr-ı melfûz (◌) bulunan kelimelerin sonuna ek geldiğinde (◌) harfi korunarak ek yazılmıştır.

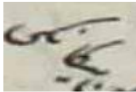
B. زنده گانی

S.

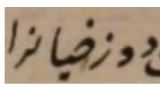
B: زنده گی

S;

B. بیگانه گی

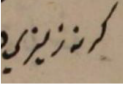

S.

3. را harfi sonuna geldiği kelimelere bitişik yazılmıştır.

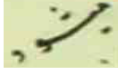
B. دوزخیانرا

S.

4. Fiil çekimlerinde bazen olumsuzluk ön eki olarak kullanılan نه fiilden ayrı yazılmıştır.

B. ; گر نه ریزی S. ;

5. Fiil çekiminde süreklilik anlamı veren ve fiilden önce gelen می ön eki bitişik yazılmıştır.

B. ; می شود S. ; می شود

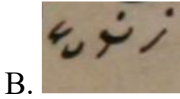
6. (گ) harfi serkecsiz yazılmıştır.

B. ; گر S. ; هرگز

7. به izafe harfi önüne geldiği kelimeye bitişik yazılmıştır.

B. ; به سوی S. ;

8. İkinci tekil şahıs için fiil çekiminde (ای) yerine (ه) üzerinde hemze yazılmıştır.

Dil Özellikleri

1. Fiil Çekiminden önce ب harfinin önek olarak ilave edilmesi

گفتم این کیست و بگفتا دل دیوانه تست

2. Yeterlilik bildiren yardımcı fiil توانستن fiilinden sonra mastar ve kısa mastar getirilmesi

چون توانم دید با او مردم بیگانه را

رفتن نمی توانم ازین در به هیچ باب

کس نوشتن نتواند به سر خامه چو پوست

3. Süreklilik bildiren zamanda olumsuz eylem bildirilirken ن önekinin می den sonra asıl fiilden önce yazılması

می ندانم وقت رفتن برد آنجا پا گذاشت

4. Gelecek zaman fiil çekiminde **خواهم** yardımcı fiilinden sonra asıl fiilin mastar olarak kullanılması

چو گفتم جور کم کن ور نه خواهم رفتن از کویت

5. (با) edatı anlamında (به) edatı kullanılmıştır.

هر گه کشیم ساغر عشرت به هم کشیم

هر جا رویم از غم دوران به هم رویم

6. Gitmek anlamında (شدن) kullanılmıştır.

دل ز آمد شدنت عاشق دیوانه تست

7. **نیستم** anlamında **نیم** kullanılmıştır

آن نیم که از قهر غمگین باشم و از لطف شاد

KULLANILAN NÜSHALARIN TANITIMI

Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi (B Nüshası)

Âhî'nin divanının yer aldığı bu şiir mecmuası B5819 kayıt numarası ile Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (210 x140-145x90 mm.). Bu yazmada Fars şiirinin ön üç, on dört, on beş ve on altıncı yüzyıldaki yedi temsilcisinin şiiri yer almaktadır. Bu eserlerin kütüphane kaydı aşağıda verildiği gibidir. Madde sonundaki yılların şairin ölüm yılını göstermektedir.

- B5819/1 Divan-ı Şahi 1-30 yk. 18 st. Emir Şâhî, Ak Melik b. Melik Cemâleddin es-Sebzevârî el-Fîrûzkûhî أمير شاهي، آق ملك بن ملك جمال الدين السبزواري الفيروزكوهي 857/1453
- B5819/2 Divan-ı Ahi 31-48 yk. 17 st.
- B5819/3 Divan-ı Riyazi 49-63 yk.18 st.
- B5819/4 Divan-ı Sa'di Şirazi 64-94 yk.18 st. Sa'dî-i Şîrâzî, Ebû Abdullah Müşerrefüddin Muslih b. Abdullah b. Müşerref eş-Şîrâzî سعدي شيرازي، أبو عبد الله مشرف الدين مصلح بن عبد الله بن مشرف الشيرازي 691/1292
- B5819/5 Divan-ı Dehlevi 96-112 yk.18 st. Emir Hüsrev-i Dihlevî, Ebu'l-Hasen Nâsıruddin Hüsrev b. Mahmûd ed-Dihlevî أمير خسرو دهلوي، أبو الحسن ناصر الدين خسرو بن محمود الدهلوي 725/1325
- B5819/6 Divan-ı Buhari 113-140 yk.18 st. İsmet-i Buhârî, Hâce Fahreddin İsmetullah b. Hâce Mes'ûd

عصمت بخاري، خواجه فخر الدين عصمت الله بن el-Buhârî
840/1436 خواجه مسعود البخاري

- B5819/7 Divan-ı Hilali 141-170+I yk.18 st. Hilâlî, Bedreddin (Nûreddin) Muhammed b Abdullah el-Esterâbâdî هلالی، بدرالدین (نورالدین) محمد بن عبد الله الأسترآبادي 936/1529

Süleymaniye Kütüphanesi (S Nüshası)

Süleymaniye Kütüphanesi, Esat Efendi koleksiyonu 3422 nolu şiir mecmuasında yer almaktadır. Bu mecmuada 136^b de sayfa kenarında Âhî Dîvânı başlamaktadır. Sayfaların ortası metinlerinde bir başka dîvân, Ehlî dîvânı yer almaktadır. Başlık olarak beyaz renkle دیوان آهى ibaresi yer almaktadır. Yazma nüshada yer alan metinler ve yazarları aşağıdaki gibidir:

- Dîvân-i Selîm (دیوان سلیم) 1-48 yk., 15 st. Selîmî, Sultan I. Selim / السلطان سليم الأول، 926/1520
- Dîvân-ı Şâhî (دیوان شاهي) 2-36 yk., Emir Şâhî, Ak Melik b. Melik Cemâleddin es-Sebzevârî el-Fîrûzkûhî / أمير شاهي، آق ملك بن ملك جمال الدين السبزواري الفيروزكوهي 857/1453
- Divan-i Yârî (دیوان یاری) 36-46 yk., / یاری
- Dîvân-ı Azerî (دیوان آذری) 53-88 yk., 15 st. Âzerî Tûsî, Fahrüddin Hamze b. Alî Melik İsferrâinî / آذري طوسی، فخرالدین حمزة بن علی ملك إسفراینی 866
- Bahru'l-Ebrâr (بحر الأبرار) 52 yk., 15 st. Ferîdüddin Attâr, Ebû Hâmid Muhammed b. İbrâhim b. İshak en-

- Nîsâbûrî / أبو حامد محمد بن إبراهيم بن إسحق / نيسابوري 618/1221
- Divan-ı Fettahi (ديوان فتاحي) 55-88 yk., muhtelif st. Fettâhî, Muhammed b. Yahyâ Sîbek en-Nîsâbûrî / محمد بن يحيى سيبك النيسابوري 852/1448 [?]
  - Deryâ-yî Ebrâr (دریای ابرار) 89-92 yk., 15 st. Emir Hüsrev-i Dihlevî, Ebu'l-Hasen Nâsiruddîn Hüsrev b. Mahmûd ed-Dihlevî / أمير خسرو دهلوي، أبو الحسن ناصر / الدين خسرو بن محمود الدهلوي 725/1325
  - Dîvân-î Âsefî (ديوان آصفی) 93-130 yk., 15 st. Âsafî, Âsaf b. Ni‘metullah b. Ali el-Kuhistânî el-Herevî / آصف بن نعمة الله بن علي القهستاني الهروي 923/1518
  - Dîvân-ı Hümâyûn (ديوان همایون) 94-124 yk., muhtelif st. Emir Hümâyün İsferyîni / أمير همایون إسفراینی / 902
  - Tuhfetü'l-Efkâr (تحفة الأفكار) 131-134 yk., 15 st.
  - Dîvân-î Ehlî (ديوان أهلي) 35-167 yk., 15 st. Ehlî-i Şîrâzî, Muhammed b. Yusuf b. Şihâb eş-Şîrâzî / أهلي شیرازي، محمد بن يوسف بن شهاب الشيرازي 942/1535
  - Dîvân-ı Âhî (ديوان آهي) / 136-155 yk., muhtelif st. Âhî
  - Dîvân-ı Hâtifi (ديوان هاتفي) 156-176 yk., muhtelif st. Hâtifi, Mevlânâ Abdullah el-Harcirdî / مولانا عبد / الله الخرجردی 927/1521
  - Eşâr-î Hemdemî (أشعار همدمي) 173-176 yk., 15 st. Solakzâde, Mehmed Hemdemî Çelebi / صولاتق زاده، محمد همدمي چلبی 1068/1658
  - Divan-ı Süheylî (ديوان سهيلي) 177-197 yk., 15 st. Süheylî, Nizâmeddin Ahmed / نظام الدين أحمد / 918/1513 [?]

- Dîvân-ı Binâyî (ديوان بنايي) 178-198 yk., muhtelif st. Kemaliddin Şîr Ali Benâyî Hâlî Herevî / كمال الدين / شير على بنايي حالى هروى 918/1512
- Kasîde (قصيده) 199-200 yk., 15 st. Âhî, Benli Hasan / بکلى حسن 923/1517
- Divân-ı Hilâlî (ديوان هلالى) 201-217 yk 15 st. Hilâlî, Bedreddin (Nûreddin) Muhammed b. Abdullah el-Esterâbâdî el-Çağatâyî / بدرالدين (نورالدين) محمد بن عبد الله الأسترآبادى الجغتايى 936/1529
- Dîvân-ı Riyazi (ديوان رياضى) / 220- 233 yk., 15 st. Riyâzi Semerkandî / رياضى سمرقندى 884/1479
- Divan-ı Leâlî (ديوان لآلى) 234-246 yk., 15 st.
- Dîvân-ı Mânî (ديوان مانى) 247-264 yk., 15 st. Mevlana Mânî-i Şîrâzî / مولانا مانى شيرازى 914/1509?

Kütüphanenin katalog kartında Âhî divanının yazarı hatalı olarak “Benli Hasan Âhî” şeklinde yazılıdır¹⁷.

Arafat’ül-Aşıkîn (AA Nüshası)

Arafat’ül-Aşıkîn, Takıyyüddîn-i Evhadî (ö. 1042/1633) tarafından hazırlanan şiir koleksiyonudur. Bu Farsça şiir antolojisi 1615 yılında tamamlanmıştır. El yazması Kitâbhâne-i Millî-i Melik kütüphanesi’nde 5324 numara ile kayıtlı olan tezkirede 3300’den fazla şairin şiirine yer verilmiştir. Diğer üç

¹⁷https://portal.yek.gov.tr/works/search/full?search_key_type=3&search_form_type=ALL_FIELDS&key=06503422&linked_field=barcode (erişim: 15.08.2023)

nüsha Âsafîyye, Bankipûr ve Lindesiena kütüphanelerinde bulunmaktadır.¹⁸

Bu eser İnan'da Zebîhullâh Sâhipkârî ve Amine Fahrahmed tarafından Muhammed Kahraman gözetiminde tashih edilmiştir. Bu tashih Mîrâs-ı Mektub yayınları tarafından sekiz cilt olarak yayınlanmıştır¹⁹. Ayrıca Esatir yayınevi tarafından yedi cilt olarak yayınlanmıştır²⁰. Bu kitapta Miras-ı Mektub baskısından faydalanılmıştır.

Arafatü'l Aşîkîn'de Âhî, Mevlânâ Âhî olarak geçmektedir. Yazarımız kişiliği ve yaşamı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Mecmuada şairin şiirlerinden doksan dokuz beyte yer verilmiştir. Âhî maddesinden başlangıcında sadece Âhî'nin şiirine ve kendisine övgü yapılmaktadır. Bu mecmuada Âhî'nin gazellerinden hiçbiri tam olarak yer almamıştır. Bazen sadece gazelin ilk beyti, bazen birkaç beyit, bazen de gazelin ortasından beyitler yer almaktadır.

AA'da Ahi'nin şiirleri divanının ilk beyti olan aşağıdaki beyit ile başlamaktadır.

ای صد خجالت از گل روی تو لاله را
ماند غزال چشم تو چشم غزاله را

---

¹⁸ Adnan Karaismailoğlu, "Arafat'ül-Aşîkîn", **DİA**, c.III, s.263

¹⁹ Takıyyüddîn-i Muhammed Evhadî, Arafat'ül-Aşîkîn, haz. Zebîhullâh Sâhipkârî ve Amine Fahrahmed, Mîrâs Mektub Yayınları, 1389

²⁰ Takıyyüddîn-i Evhadî, Arafat'ül-Aşîkîn, haz.Seyyid Muhsin Naci Nasrabadi, Tahran, Esatir, 1389

EDEBİ SANATLAR

1. Teşbih تشبیه

اشتیاق مه عید - آرزوی

شد آرزوی تو از حد امیدواران را
چو اشتیاق مه عید روزه‌داران را

سبزه نورسته - مژگان

جویی - چشم

ز گریه چشم آهی بی تو شد جویی مژگانش
بود چون سبزه نورسته از هر سو آب جو را

برگ لاله - لب

چون برگ لاله‌ای ست ترا لب زنازکی

صدف - دیده

دُر - اشک

شاید ترحمی کند ای دیده اشک ریز
قدری نیافت دُر که نشد از صدف جدا

تسبیح - قطره‌های باده

مستم و چون اهل تقوی نیست تسبیح هوس
دور جام قطره‌های باده‌ام تسبیح بس

2. İstiare استعاره

نرگس (Nergis); Göz

مستی خلق گر از باده بود ای ساقی
مستی من همه از نرگس مستانه تست

بت (Bot, put): Sevgili, güzel

گر صد بت گلچهره به پهلو تو باشد
چشم همه مردم ز میان سوی تو باشد

ماه (Ay); sevgili

ماه من گر آگه از درد نهان من شود
با همه نامهربانی مهربان من شود

3. Reddū'l-acüz ale's-sadr ردالعجز علی الصدر

کرد ایزن چون میان گلرخان تقسیم حسن
حسن مهر و ماه از آن ماه مهر افروز ر

ای مست جام حسن از آن لب مگوی تلخ
تلخی اگرچه عیب نباشد شراب را

چون نمی بینم از و لطف و قهرآمیز نیست
نیست روزی کز بلا و فتنه و آن چشم و خال

4. جناس Cinas

شب قدرست زلف آن ماهرو را

نمی دانند مردم قدر او را

بی تو دل را روز هجران دیده روشن چه سود

در شب تاریک هر خانه را روزن چه سود

گر بداند محتسب ذوق می و میخانه را

بشکند پیمان و هرگز نشکند پیمانه را

ز پافتادهم ای دوست دست بگیر مرا

خیال خال تو داغ نهان بود ما را

روز نوروز است اگر از وصل خوش حالم کنی

بگذارد حالم مجوی تا به نوروزی دگر

فسانه‌ام به تو معلوم چون شود چو ترا

بس که در حسن و ملاحظ شده‌ای شهره شهر

سحر می‌خواهم که آموزم ز چشم ساحرش

تب دارم و ز تاب عرق آه می‌کشم

واه که در راه و وفای او شدم خاک و هنوز

5. İştikak اشتقاق

هفتاد ve هفته

شد آن مه دو هفته ز عهد جوانیم

ضعفی که نیست مردم هفتاد ساله را

عشق ve عاشق

چو عاشق تو شدم باده کم ده ای ساقی

که مستی می‌عشق از شراب افزون است

6. تضاد Tezat

پیر ve جوان

چو ماه نو شدم از ضعف هجر آه که ساخت
به روزگار جوانی غم تو پیر مرا

فقیر ve توانگر

که آفرید توانگر ترا فقیر مرا

دوزخ ve بهشت

کردم خیال وصل به هجر شدم خراب
یاد بهشت دوزخیان را بود عزاب

فردا ve امروز

آه از آن وعده امروز به فردا افتد

7. لف و نشر Leff-ü Neşr

a) Leff-ü Neşr-i Müretteb

بردند قرار و خرد و صبر ز آهی
پیمان شکن و سنگ دل و عشوه‌گری چند

بردن قرار = پیمان شکن

بردن خرد = سنگ دل

بردن صبر = عشوه‌گری

بگشاد لب و گفت سخن کرد تبسم
هوش از من و صبر از دل آرام جان برد

بگشاد لب = هوش از من برد

گفت سخن = صبر از دل برد

کرد تبسم = آرام جان برد

<

که هست او را چو یعقوب و زلیحاً مرد و زن عاشق

مرد = یعقوب

زن = زلیحا

b) Leff-ü Neşr-i Müşevveş

تو از لیلی و شیرین به من از فرهاد و از مجنون

فرهاد = لیلی

مجنون = شیرین

8. Soru-Cevap سوال و جواب

هجر اگر از کوی او انداخت دورم چاره چیست؟
چاره جوی از قضای آسمانی مشکل است

گفتم این کیست؟ و بگفتا دل دیوانه تست

8. İkileme kullanımı

آری • آری

آری آری کاروان در شب ز منزل نگذرد

لخت • لخت

بسته از شوق لب خون در دلم لخت لخت

چاک • چاک

گشته از تیغ جفایت سینۀ من چاک چاک

گاه • گاه

مگر از دور او را گاه گاه درگذر بیـنم

9. Deyimler/Istılahlar

a) Yaraya tuz basmak نمک بر ریش پاشیدن

خنده کردی و نمک بر ریش پاشیدی مرا

b) Kalbi çan gibi demirden de
olsa; taş yürekli de olsa

زار نالد از غم با هر که گویم حال خویش
فی المثل گر دل ز آهن باشدش همچون جرس

c) Pişmanlık duymak

شد رو سیه و می گزد انگشت ندامت

d) Bitkin düşmek, yenilmek, harap olmak

رود از دست دل زار و تن از پا افتد

e) Şaşakalmak, şaşırmaq

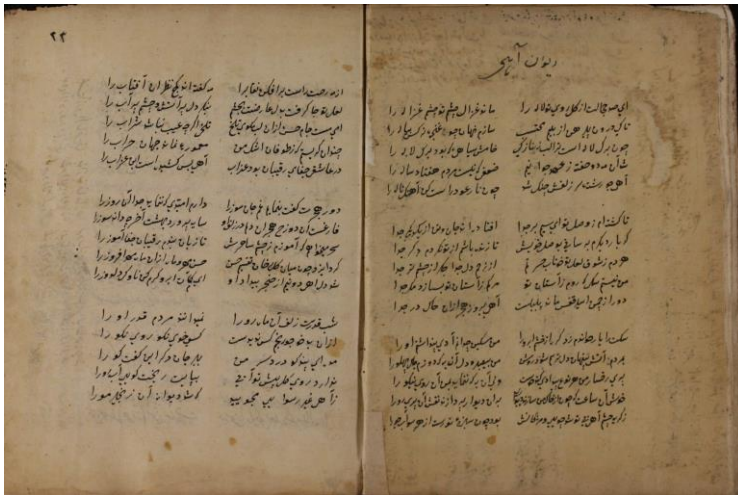
کز تو دلم انگشت تحیر به دهان برد

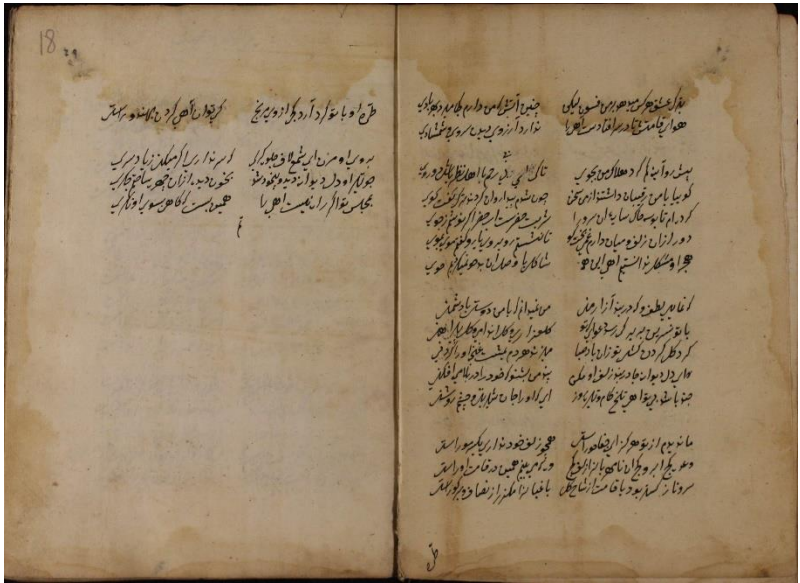
f) Sağlığın değerini hastalık çeken bilir

قدر صحت را کسی داند که بیماری کشد

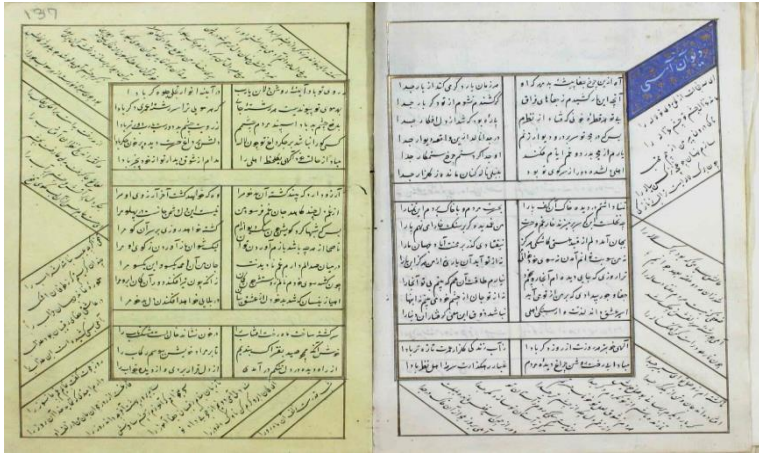
EK: Nüsha Fotoğrafları

B 5819 Kapak Sayfası ve Âhî dîvânının başladığı sayfa

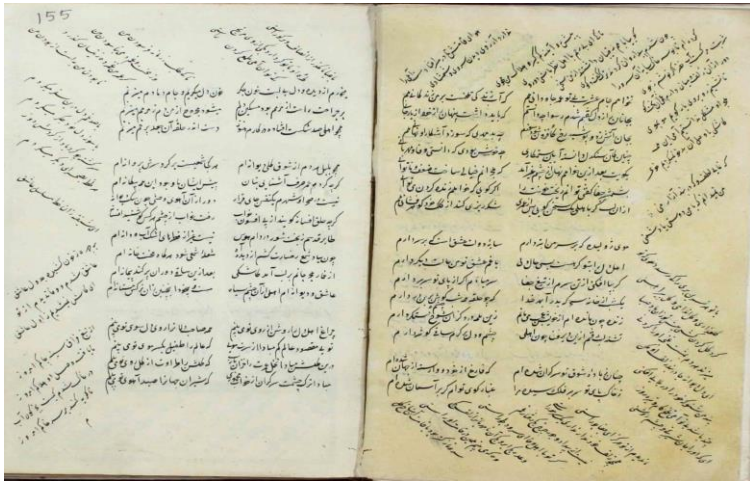

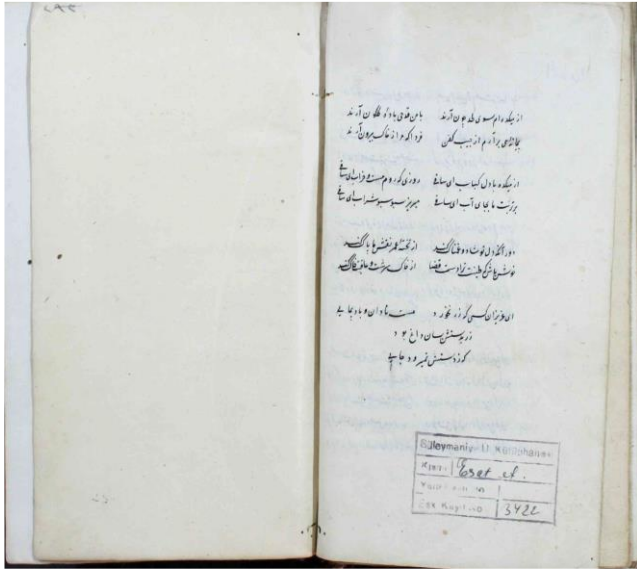
Esadefendi 3422 nüshası, Âhî divanının başladığı sayfa

Esadefendi 3422 nüshası, Âhî divanının son sayfası

Esadefendi 3422 nolu mecmuanın son sayfası

Kaynaklar

Âhî, Dîvân-ı Âhî. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı,
<https://portal.yek.gov.tr/works/detail/188361>

Ahî. Dîvân. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı,
<https://portal.yek.gov.tr/works/detail/569362>

Algar, Hamid; "Hüseyin Baykara", TDV İslâm Ansiklopedisi,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin-baykara> (30.09.2023).

Bâbü, Gazi Zahîrüddîn Muhammed; Vekayi (Babür'ün Hatıratı),
Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1946

Beale, Thomas William; The Oriental Biographical Dictionary, Calcutta,
1881

Karaismailoğlu, Adnan; "Arafat'ül-Aşıkîn", DİA

Kut, Günay; Ali Şîr Nevâî; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Necmü'l Reşit, Beytbâzî ve Nushe-yi Destnvis-i Şâyiknâme, Nâme-yi
Pârsî

Nevâî, Ali Şîr; Mecâlisü'n-nefâis haz. Kemal Eraslan, Ankara 2001
Rızâyî, Hamîd; "Şairân-i İrânî Mokîm Hind Der Tezkiret'ül Letâyif'ül
Hayâl" Nâmeyi Ferhengistân 3, 1993

Sâm Mirzâ b. Şah İsmâ'il es-Safevî el-Merâgî. Tuhfe-i Sâmî. Türkiye
Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı,
<https://portal.yek.gov.tr/works/detail/205803>

Sam Mirzâiyi Sâfevî;, Tuhfe-yi Sâmî tashih. Vahid Destgîrî, Tahran 1314
Sâmî, Sâm Mirzâ b. Şah İsmâ'il es-Safevî el-Merâgî. Tuhfe-i Sâmî.
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı,
<https://portal.yek.gov.tr/works/detail/275477>

Sâmî, Sâm Mirzâ b. Şah İsmâ'il es-Safevî el-Merâgî. Tuhfe-i Sâmî.
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı,
<https://portal.yek.gov.tr/works/detail/242808>

Sprenger, Aloys; A Catalogue of the Arabic, Persian and Hindu'sta'ny
Manuscripts of the Libraries of the King of Oudh, Calcutta, Baptist
Mission Press

Takriyyüddîn-i Evhadî, Arafat'ül-Aşıkîn, haz.Seyyid Muhsin Naci
Nasrabadi, Tahran, Esatir, 1389

Takıyyüddîn-i Muhammed Evhadî, Arafat'ül-Aşıkîn, haz. Zebîhullâh
Sâhipkârî ve Amine Fahrahmed, Mîrâs Mektub Yayınları, 1389

Toker, Halil; Hindistan'da Farsça ve Urduca Şiir ve 2.Bahadır Şah Devri
Şairleri” İstanbul Üniversitesi, Doktora tezi 1995

ÂHÎ DÎVÂNI

GAZELLER

Gazel 1

B 33^b

S 137^b

AA 544

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

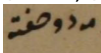
(مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف)

ای صد خجالت از گل روی تو لاله را
ماند غزال چشم تو چشم غزاله را
تا کی درون پیرهن از بیم محتسب
پنهان کنم^۱ چو غنجه نرگس پیاله را
چون برگ لاله‌ای ست تر لب ز نازکی
خالت^۲ سیاهی که بود برگ لاله را
شد آن مه دو هفته^۳ ز عهد جوانیم
ضعفی که نیست مردم هفتاد ساله را^۴
آهی چو رشته سر زلفش ز^۵ چنگ شد
چون تار عود راست کن آهنگ ناله را

---

¹ B, S; سازم نهان

² B; خالش; S; خامش

³ B;

⁴ Bu beyit AA da yer almamaktadır.

⁵ B; -

Gazel 2

B 33^b

S 137^b

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
(مضارع مثنیٰ اعراب مکفوف محذوف)

تا گشته‌ام ز وصل تو ای سیم‌بر جدا
افتاده‌اند جان و تن از یکدیگر جدا
گر بار دیگرم برسانی به وصل خویش
تا زنده باشم از تو نگردم دگر جدا
هر دم ز شوق لعل تو خوناب حسرتم
از زخم دل جدا جگر ز چشم تر جدا
من نیستم سگی که روم ز آستان تو
مرگم ز آستان تو بسازد مگر جدا
دور از چمن اسیر قفس مانده بلبلی ست
آهی برو ز هجر از آن خاک در جدا

Gazel 3

B 33^b
S 138^a
AA 544

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
(هزج مثنیٰ سالم)

سگت را یار خواندم^۶ زد گره ز خشم ابرو را
من مسکین^۷ چه دانم آدمی پنداشتم او را^۸
به مردم آتش پنهان دل ترسم شود روشن
من بی صبر و دل آن به که دوزم چاک پهلو را
پری رخسار من هر نوع بیدادی کند خوست
ولی آن به که ننماید به من آن روی نیکو را
خوش آن ساعت که چون از خاک من سازند دیواری
بر آن دیوار پردازند^۹ نقش آن پری رو را
ز گریه چشم آهی بی تو شد جویی و مژگانش
بود چون سبزه نورسته از هر سو آب^{۱۰} جو را

---

^۶ AA; گفتم

^۷ S; بی دل

^۸ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

^۹ S; پر سازند

^{۱۰} S; لب

Gazel 4

B 33^a

S 138^a

AA 545

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
(مضارع مثنی اءرب مکفوف محذوف)

از مه رخت به است برافکن نقاب را
مه گفته‌اند کج نظران آفتاب را
لعل تو جا گرفت به دل عارضت به چشم
بنگر دل پر آتش و چشم پر آب را
ای مست جام حسن از آن لب مگوی تلخ
تلخی اگرچه عیب نباشد شراب را
چندان گریستم که ز طوفان اشک من
معموره‌ای نماند جهان خراب را
در عاشقی جفای رقیبان بود عزاب
آهی بس کشیده است این عزاب را^{۱۱}

---

¹¹ Bu beyit AA da yer almamaktadır.

Gazel 5

B 33^a

S 138^a

AA 444

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنى محذوف)

روز^{۱۲} هجرت گفت بنمایم غم جان سوز را
دارم امیدی که نماید خدا^{۱۳} آن روز را^{۱۴}
فارغ است آن دوزخ هجران دلم در زلف او
سایه پرورد^{۱۵} بهشت آخر چه داند سوز^{۱۶} را
سحر می خواهم که آموزم ز چشم ساحرش
تا زبان بندم رقیبان جفا آموز را
کرد ایزن چون میان گلرخان تقسیم حسن
حسن مهر و ماه از آن ماه مهر افروز را^{۱۷}
شد دل آهی دو نیم از خنجر بیداد او^{۱۸}
ای کمان ابرو کرم کن ناوک دلدوز را

---

¹² دور; B

¹³ جدا; B

¹⁴ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

¹⁵ پرور; S

¹⁶ روز; S

¹⁷ S; -Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

¹⁸ تو; S

Gazel 6

B 33^a

S 138^a

AA 546

مفاعیلن مفاعیلن فعولن

(هزج مسدس محذوف)

شب قدرست زلف آن ماهرو را
نمی دانند مردم قدر او را^{۱۹}
از آن بدخو چه^{۲۰} رنجم چون^{۲۱} ندیده ست
کسی خوی نکو روی نکو را
مده ای پندگو درد سر من
ببر جای^{۲۲} دگر این گفت و گورا
ندارد روی گل پیش تو آبی
به پایت ریخت گویی آب رو را
ز آهی غیر رسوایی مجویی
که شد دیوانه آن زنجیر مو را

---

¹⁹ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

²⁰ B; چو

²¹ B, S; کسی

²² B; جان

Gazel 7

B 33^b
S 138^b

مفاعن فعلاتن مفاعن فعلاتن
(مجتث مثنیٰ مخبون)

اگرچه در غم او قامت دو تاست مرا
هنوز ز^{۲۳} چشم خحالت به پشت پاست مرا
چو گفتمش که دل خود دگر به کس ندهم
به عشوه گفت قد و شکل دلرباست مرا
به پای یار حضور است سجده از مستی
خوشم که در قدم او حضور ماست مرا
کراست کشته شدن آرزوی دل گفتی
بیار تیغ که این آرزو مراست مرا
به بزم غم قدح از خون دل کشد آهی
که شد ز قد تو آهنگ ناله راست مرا

---

²³ S; -

Gazel 8

B 33^b
S 139^b

فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن
(رمل مثنى مخبون محذوف)

تننت آزرده اگـر ساخت قبا
بند از بند قبا ساز جدا
بردی دل از من^{۲۴} و کشتی بستم
ای جفا چونه ترا شد نه مرا
بودم آزاده ز درد و غم عشق
شد مرا این دل دیوانه بلا
ای بتان دست ز من وا دارید
که به جان آمدم از دست شما
گر به درد دل مسکین آهی
نکند یار دواایی چه دوا^{۲۵}

---

²⁴ برد لب از من دلی B;

²⁵ H nüshasında bu mısra hem bu beyitte hem de bir önceki beyitte ikinci mısra olarak yazılmış kenarda düzeltme yapılarak önceki beytin doğru mısrası not edilmiştir.

Gazel 9

B 33^b

S 138^b

AA 544

مفاعن فعاتن مفاعن فعلن

(مجثث مٹمن مخبون محذوف)

به سوی باده مبر آن لب شکر خارا
چه احتیاج به آب خضر مسیحا را^{۲۶}
چنین که ز آتش هجرت گداختم امشب
عجب که زنده بمانم چو شمع فردا را
کجاست ساقی مهوش چنین گل گل ساخت^{۲۷}
بهار از قدح لاله روی صحرا را
به افتاب چه نسبت بود تعالی الله
جمال زهره جبینان ماه سیما^{۲۸} را
امید هست که محتاج هیچ کس نشوی
اگر بر آوری^{۲۹} از لطف حاجت مارا^{۳۰}
غنیمت است دو روزی که زنده‌ای آهی
مده ز دست می لعل و روی زیبا را

---

²⁶ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

²⁷ S; شد

²⁸ B; ماه به سما

²⁹ B; بیآوری

³⁰ B; مرا

Gazel 10

B 33^b

S 139^a

AA 548

مفتعلن مفاعِلن مفتعلن مفاعِلن

(رجز مئمن مطوی مخبون)

ملتفت است تا بیر کرده قبای آل را
در چه لباس می کشد وه من خسته حال را
در قدمش گریستم رحم نمود سرو من
از پی میوه باغبان آب دهد نهال را³¹
نعل در آتش افکنی از پی سوز جان من
چون بکرشمه بشکنی گوشه تاج آل را
جانب بالغ چون شدم بی تو غمم زیاده شد
گرچه برون برد ز دل کشت چمن ملال را
تلخی عیش آهی از کم سخن لعل تست
در سخن آر گه گهی لعل شکر مقال را

---

³¹ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

Gazel 11

B 34^a

S 139^a

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

به گلگشت آمدی و ساختی شرمنده گل‌ها را
به باغ از پا نشستی پست کردی سرو رعنا را
چو شب از خواب خوش خیزی و می‌خواهی برون آیی^{۳۲}
زهی دولت که نادانسته بر رویم نهی پا را
مسیحا شد میان خلق نام لعل جان بخش است
به دوران زنده کرد آن لعل لب نام مسیحا را
چه غم ای باغبان از سایهٔ سرورم اگر رانندی
خدا پاینده دارد بر سرم آن سرو رعنا را
چو گفتم بر سرم هست از لب لعلت تمنایی
تبسم کرد و گفت از سر برون کن این تمنا را
جوانی بایدت پیرانه سر ای شیخ عاشق شو^{۳۳}
کرامت بین ز عشق یوسف این معنی زلیحا را
گرفتی زلف او آهی اگر جان در عوض خواهد^{۳۴}
روان تسلیم کن با او مده از دست سودا را

---

³² چو شب از خواب بر خیزی خوش خواهی برون آیی S; 32

³³ مشو S; 33

³⁴ B nüshasında yazılmış kenarda خواهد olarak düzeltme notu düşülmüş

Gazel 12

B 34^a

S 139^b

AA 546

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنى محذوف)

خسته بودم لطف کردی آنگه^{۳۵} پرسیدی مرا
گر نمی دیدم ترا دیگر نمی دیدی مرا^{۳۶}
دل به زلفت بسته‌ام چون شانه گردی^{۳۷} زلف خویش
دل به صد خار جفا هر سو خراشیدی مرا
با منت چون آشنایی شد مکن بیگانگی
رد مکن آخر چون از اول پسندیدی مرا
از تبسم کردنت افتاد شوری بر دلم
خنده کردی و نمک بر زخم^{۳۸} پاشیدی مرا
خواستی چون قتل آهی این پشیمانی چراست
کردی ای جان ننگ یا^{۳۹} از رحم^{۴۰} بخشیدی مرا

---

³⁵ فرمودی و AA;

³⁶ AA da sadece bu beyit yer almaktadır. Ayrıca bazı tezkirelerde aşağıdaki şekilde yer aldığını yazmış fakat tezkire ismini yazmamıştır:

خسته بودم آمدی وز لطف پرسیدی مرا   گر نمی دیدی مرا دیگر نمی دیدی مرا

³⁷ گردد B;

³⁸ ریش B;

³⁹ خون B;

⁴⁰ زخم S;

Gazel 13

B 34^a

S 139^a

AA 545

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

گر بدانند محتسب ذوق می و میخانه^{۴۱} را
بشکند پیمان و هرگز نشکند پیمانہ را
رخ برافروز و مگو بر شمع رویم جان فشان
سوختن هرگز نیاموزد^{۴۲} کسی پروانه را
می کنم سودای زلف آن پریوش آرزو
دوستان^{۴۳} زنجیر می باید من دیوانه را
دل چو خالشبافت غافل شد ز بند زلف او
فکر دامش کی بود مرغی که بیند دانه را^{۴۴}
من که می میرم چو گردد آشنایی هم رهش
چون توانم دید با او مردم بیگانه را
اینچنین کز خواب^{۴۵} مستی چشم نگشاید دمی
کی فتد بر من نظر آن نرگس مستانه را
روز هجران^{۴۶} بیخودی آهی بکویش چون رود
مست کی یابد شب تاریک راه خانه را

41 B; صمبا

42 S; نیاموزی

43 S; عاقلان

44 Bu beyit B nüshasında yer almamaktadır.

45 B; خاب

46 S; هجر از

Gazel 14

B 34^a

S 139^b

مفاعلتن مفاعلتن فعلن

(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

زهی ز تیغ تو در سینه‌ام جراحی‌ها
زهر جراحی تیغت به سینه راحتی‌ها
هلاک خویش ز چشم تو آرزو دارم
طلب ز گوشه نشینان کنند حاجت‌ها
ز جور ظلم⁴⁷ توام شد خراب کشور دل
شود خراب دیاری که دید غارت‌ها
ترا به جانب من بود هر زمان نظری
کجا شد ای مه بد مهر آن محبت‌ها
شدم هلاک ز شکل پری و شان آهی
ز عشق پیش من آمد غریب صورت‌ها

---

⁴⁷ چشم; B

Gazel 15

B 34^b
S 140^a
AA 547

مفاعِلن فَعَلاتِن مفاعِلن فَعَلن
(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

مدار این همه در بند غم اسیر مرا
ز پافتادهام ای دوست دست بگیر^{۴۸} مرا
چو ماه نو شدم از ضعف هجر آه که ساخت
به روزگار جوانی غم تو پیر مرا^{۴۹}
مگو که عهد وفا بسته‌ای به یار دگر
که هرگز این نگذشته است در ضمیر مرا
زکات حسن خدا را گهر^{۵۰} ببین به سویم
که آفرید توانگر ترا فقیر مرا
بلاست گرچه تماشای روی او آهی
چو عاشقم ز بلا کی بود گریز مرا

---

⁴⁸ S, AA; دست گیر

⁴⁹ AA da sadece ilk iki beyit yer almaktadır.

⁵⁰ S; -

Gazel 16

B 34^b

S 140^a

مفاعلاتن مفاعلتن فعلن

(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

به چهره خال تو آشوب جان بود ما را
خیال خال تو داغ نهان بود ما را
نمی بریم به محراب سجده چون زاهد
سر نیاز بر آن آستان بود ما را
گذشتن^{۵۱} از بر ما و ندیدنت خوش شد
ز خوی تو گله از بهر آن بود ما را
خطت چنین که به تاراج سر بر آورده
نه دل نه صبر و نه طاقت نه جان بود ما را
دمی^{۵۲} که دیدن او دست می دهد آهی
ز عمر خویش حضور آن زمان^{۵۳} بود ما را

گذشته S; 51

دی B; 52

- S; 53

Gazel 17

B 34^b

S 140^b

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
(مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف)

تا شد ز آستان تو عزم سفر مرا
هر روز^{۵۴} محبت از تو کند دورتر مرا
دیگر نجویم از تو جدایی گر افکند
دوران به خاک کوی تو بار دگر مرا
بر یاد لعل تو شرر می ز آتش دل است
هر قطره خون گرم ازین چشم تر مرا
چون ترک او کنم که ز خوبی نموده است
هر بار خوب تر رخ او در نظر مرا
آهی به راه^{۵۵} عشق سرم پایمال شد
تا بخت بد هنوز چه آرد به سر مرا

---

⁵⁴ هرگز B;

⁵⁵ ز راه S;

Gazel 18

B 35^a

S 140^b

AA 545

مفاعن فعلاتن مفاعن فعّـلن

(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

شـد آرزوی^{۵۶} تو از حد امیدواران را
چو اشتیاق مه عید روزه‌داران را
شدم ملول که کرده‌ست عاشقی گریه
چو گرد کوی تو دیدم نشان باران را^{۵۷}
نوید وصل تو کرد اهل هجر را خوش خال
چنانکه مژدهٔ رحمت امیدواران را^{۵۸}
بیا که با تو صفایی کنم^{۵۹} ای سگ دوست
بدل کدورت هم خوب نیست^{۶۰} یاران را
به هر کوجا که روی به هر خاک‌بوسی تو
چو سایه رو به زمین است خاکساران را
شدست بلبل خوش‌گویی این چمن آهی
کسی چو^{۶۱} او نکند وصف گل‌عزاران را

---

⁵⁶ از روی S;

⁵⁷ Bu beyit sadece AA nüshasında bulunmaktadır.

⁵⁸ Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

⁵⁹ کنیم S;

⁶⁰ خونیست B;

⁶¹ که B;

Gazel 19

B 35^a

S 141^a

AA 548

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
(مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف)

کردم خیال وصل به هجر شدم خراب
یاد بهشت دوزخیان را بود عزاب
تب دارم و ز تاب عرق آه می کشم
سوز^{۶۲} کباب نیست جز از گریهٔ کباب^{۶۳}
تاب نظاره نیست مرا در جمال تو
از دور اگرچه می گذری همچو آفتاب
چون بینمت به غیر هر گاه پیش من
نامت برند می کنم از غیرت اضطراب
آهی جز آستانهٔ او نیست منزل
رفتن نمی توانم ازین در به هیچ باب

---

⁶² AA; دود

⁶³ AA da sadece bu iki beyit yer almaktadır.

Gazel 20

B 35^a

S 140^b

AA 548

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
(مضارع مثنیٰ اُخرَب مکفوف محذوف)

تیر تو بر دل آمد و کردیم جان فدا
ببینیم بعد ازین که چه ^{۶۴}می آید از خدا
درد و غمی که هست نصیبم ز اطف توست
از خوان اهل خیر بود روزی گدا
شاید ترحمی کند ای دیده اشک ریز
قدری نیافت دُر که نشد از صدف جدا ^{۶۵}
شادم به زیر سنگ رقیبان که گاه گاه
چون بگذری سواره به گوشم رسد صدا
آهی دهد به حسن ادا زیب نظم خویش
از بس که وصف حسن تو نیکو کند ادا

---

⁶⁴ B; چو

⁶⁵ AA nüshasında sadece bu beyit ve ilk beyit yer almaktadır.

Gazel 21

B 35^a

S 141^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

در فراق‌ت چشم خود را تا گشادم چون حباب
خویش را از گریهٔ بسیار دیدم غرق آب
رفت خیل هوس در کوی تو^{۶۶} بیخود فتاد
کاروان رفت و غریبی ماند در منزل به خواب
بس که پاره کرد محنت ملک دل ویرانه^{۶۷} شد
همچو آن شهری که از ریگ روان کرده خراب
چون به یادش چشم سوی آفتاب انداختم
بی رخس دیدم که آب آورده بر چشم آفتاب
کی توان آهی به خاک آستانش جای کرد
ز آنکه ما بسیار پست و او شهی عالی جناب

---

⁶⁶ B; دل

⁶⁷ B; ویرانه

Gazel 22

B 35^b

S 141^a

AA 548

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

روز عیشم روشن است از پرتو جام شراب
خورد گویا تاک او از چشمه خورشید آب
ساقیا به هر صبحی ساغر می ده که هست
صبح ما جام بلورین و می سرخ آفتاب
ای حریفان منزلم تا گوشه میخانه شد
خان و مانم در سر می رفت مانند حباب
آنچنان مستم اگر^{۶۸} سازند از خاکم سبو
آب اگر نوشد کسی زان جا شود مست و خراب^{۶۹}
در خمّار از انتظار آب می تابیم نماند
ساقیا مه ده^{۷۰} بس محمورم و بی آب و تاب
ای خوش آن ساعت که چون در خواب یابم^{۷۱} گلرخی
سازدم بیدار و باشد با کفش^{۷۲} جام شراب
من که خواهم بود آهی تا به روز حشر مست
چون دهم یا رب حساب خویش را روز حساب

⁶⁸ کهن; AA;

⁶⁹ AA da sadece birinci, üçüncü ve dördüncü beyit yer almaktadır.

⁷⁰ S; -, B; جامی که

⁷¹ S; باشم

⁷² S; بر کفی

Gazel 23

B 35^b

S 141^b

AA 546

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

با غم هجران آن مه شادمانی مشکل است
هجر اگر این نوع باشد زندگانی مشکل است^{۷۳}
چرخ^{۷۴} اگر از کوی او^{۷۵} انداخت دورم چاره چیست
چاره جوی از^{۷۶} قضای آسمانی مشکل است
توبه ام از باده و شاهد مفرمای فقیهه
خود نمی دانی که در عهد جوانی مشکل است
زان مه نامهربان چشم وفا ای دل مدوز^{۷۷}
دیدن از خوبان وفا و^{۷۸} مهربانی مشکل است
غیر لطف از تو نیاید این که دارم مشکلی
گر بدانی نیست مشکلی گر ندانی مشکل است^{۷۹}
جان فدا کردم خیالش را وردم از انفعال
در خوان سلطان گدا را مهمانی مشکل است
چون خطش آهی از آن لب کی^{۸۰} رسی آسان به کام
یافتن چون حضر عمر جاودانی^{۸۱} مشکل است

⁷³ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

⁷⁴ B; هجر

⁷⁵ S; تو

⁷⁶ B; از

⁷⁷ S; بدوز

⁷⁸ S; در

⁷⁹ Bu beyit B nüshasında bulunmamaktadır.

⁸⁰ B; گر

⁸¹ B; این زندگانی

Gazel 24

B 36^a

S 141^b

AA 548

فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون محذوف)

آن سهی سرو که او را قد و رفتار نکوست
سایه‌اش نیست که دود دل من در پی اوست
مشک را گر نه ز دعوای خطت^{۸۲} چوب^{۸۳} زدند
تن او از چه سیه گشت و درآید از^{۸۴} پوست^{۸۵}
دل ز خط تو پریشان شد و جان از زلفت
لیک می دانی^{۸۶} پریشانی من از مه روست^{۸۷}
هست از وصف میان تو زبانم عاجز
کس نوشتن نتواند به سر خامه^{۸۸} چو پوست
نوبهار است به بستان گزری کن آهی
که زمان طرب و سایه بید و لب جوست

---

82 S; بخطت

83 S; چه

84 S; درآمد در; AA: آمده از

85 AA da sadece ilk iki beyit yer almaktadır.

86 B; می دان که

87 S; مهر دوست

88 B; جامه

Gazel 25

B 36^a

S 142^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

چون دمی^{۸۹} شوخ قدح نوشی مرا پرهیز نیست
از سبوی باده بهتر هیچ دستاویز نیست
غم ندارد غمزه خونخوار او از کشتنم
مردم بدهست را اندیشه از خونریز نیست^{۹۰}
عارض آن فتنه جو را ماه می گفتم ولی
ماه را لعل فسون خواب چشم سحرانگیز نیست
التفاتش هیچ خوش حالی نمی بخشد مرا
چون نمی بینم از و لطف و^{۹۱} قهرآمیز نیست
نیست روزی کز بلا و فتنه و آن چشم و خال
در میان مردومان هر گوشه رستاخیز^{۹۲} نیست
چون می هجران کشیدم^{۹۳} غمزه از خنجر مده^{۹۴}
زهر خوردم کشتنم حاجت به تیغ تیز نیست
چیست آهی را دماغ آشفته چون آید نسیم
همرہش جز نکہت آن زلف عنبر ریز نیست

⁸⁹ S, AA; ز می

⁹⁰ Bu beyit S nüshasında bulunmamaktadır.

⁹¹ S; کہ

⁹²

⁹³ AA; کشیدم

⁹⁴ AA da sadece bu beyit ve ilk beyit yer almaktadır.

Gazel 26

B 36^a

S 142^a

AA 545

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنى محذوف)

یارب آن مه تا کی از من خشمگین خواهد گذشت^{۹۵}
وای بر من گر مرا عمری چنین خواهد گذشت^{۹۶}
می‌رسد اینک خرامان و رقیبان از پیش
تا چه‌ها باز از من اندوه‌گین خواهد گذشت^{۹۷}
حسن چندانی نمی‌ماند^{۹۸} مرو در خواب ناز
چشم تا برهم زنی ای نازنین خواهد گذشت
کردی آهنگ جفا تا بگذرد آهم ز چرخ
این مکن ای سنگ دل بامن که این خواهد گذشت^{۹۹}
یار خواهد رحم کرد از لطف آهی غم مخور
این همه ناز و عتاب و خشم و کین خواهد گذشت

^{۹۵} Bu gazeldeki tüm redifleri B nüshasında gızaşt olarak geçmektedir.

^{۹۶} AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

^{۹۷} Bu beyit S nüshasında bulunmamaktadır.

^{۹۸} B,S; باید

^{۹۹} Bu beyit S nüshasında son beyit olarak yazılmıştır.

Gazel 27

B 36^b

S 142^a

AA 546

مفاعن فعلاتن مفاعن فعلن

(مجثث مئمن مئبون محذوف)

شدم سرشکفشان چون به^{۱۰۰} رخ نقاب گرفت
شود ستاره‌نمایان چو آفتاب گرفت^{۱۰۱}
ز کنج میکده چون دوش خواستم من مست
به سوی مدرسه آیم مرا شراب گرفت
فسانه‌ام به تو معلوم چون شود چو ترا
هنور حرفی از آن ناشنید جواب^{۱۰۲} گرفت
ندیده به ز خرابیات عشرت آبادی
وطن کسی که در عالم خراب گرفت
ز غصه قامت آهی خمیده شد چو^{۱۰۳} ترا
دم^{۱۰۴} سوار شدن دیگری رکاب گرفت

---

¹⁰⁰ AA; ز

¹⁰¹ AA da sadece ilk beyit ve son beyit yer almaktadır.

¹⁰² S; خواب

¹⁰³ AA; که

¹⁰⁴ AA; گه

Gazel 28

B 36^b

S 142^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
(رمل مثنی محذوف)

رفت یار حسرت خود با من تنها گذاشت
جان و دل را برد همراه و مرا شیدا گذاشت^{۱۰۵}
ماه من چون شد مسافر بود دل در کوی او
می ندانم وقت رفتن برد آنجا پا گذاشت
از چه آن بدخو^{۱۰۶} مرا چون دیگر همره نبرد^{۱۰۷}
گر نه با اغیار سنگین دل سخن بکجا گذاشت
ای که می گویی فدا کن جان خود روز وصال
جان کجا با من فراق آن رخ زیبا گذاشت
بود آهی را به کف تسبیح لیکن پیش او
داشت چون ساقی قدح این را گرفت آنرا گذاشت

---

¹⁰⁵ Kenarda notu var

¹⁰⁶ بدجو; B;

¹⁰⁷ ببرد; S;

Gazel 29

B 36^b

S 142^b

AA 547

مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن
(هزج مئمن اخرج مکفوف محذوف)

آن سرو که بنشست به ارباب ملامت
برخاست که بر پایی کند فتنه ز قامت
دستم نرسد گرچه بدامان تو امروز
دست من و دامان تو فردای قیامت
خاتم به لب لعل تو چون لاف زد از لطف
شد رو سیه و می گزد انگشت ندامت¹⁰⁸
گویند رقیب از سر کوی تو سفر کرد
یارب به وطن باز نیامد¹⁰⁹ سلامت
شد چاک ز¹¹⁰ تیغت دل من گر تو دانی
چون مژده¹¹¹ بر چهره زرد است علامت
آن شوخ جفاپیش و اغیار بد اندیش
چون بر سر آن کوی توان کرد اقامت
آهی گر شد از درد غم سنگدلان خاک
لوح سر خاکش بود از سنگ ملامت

¹⁰⁸ AA da sadece bu beyit ve önceki beyit yer almaktadır.

¹⁰⁹ B;

¹¹⁰ B; -

¹¹¹ B; مزده

Gazel 30

B 37^a

S 142^b

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون محذوف)

دل ز^{۱۱۲} آمد شدند عاشق دیوانه تست
خوش بیا و برو ای دوست که این خانه تست
وز تمنای وصال تو جهانی ست خراب
کنح حسن تو و عالم همه ویرانه تست
دیدم آن^{۱۱۳} سلسله زلف و اسیری اینجا^{۱۱۴}
گفتم این^{۱۱۵} کیست و بگفتا دل دیوانه تست
بس که در حسن و ملاحظت^{۱۱۶} شده ای شهره شهر
هر کجا گوش فکندم همه افسانه تست
گر دل از خال تو در دام غم افتاده چه شد
صید بسیار فتد دانه اگر دانه تست
مستی خلق گر از باده بود ای ساقی
مستی من همه از^{۱۱۷} نرگس مستانه تست
هر کجا شمع جمال تو شود بزم افروز
آهی دلشده یک سوخته پروانه تست

---

۱۱۲ B; چو

۱۱۳ B; از

۱۱۴ S; آنجا

۱۱۵ S; آن

۱۱۶ B; سلامت

۱۱۷ B; زان

Gazel 31

B 37^a

S 143^a

AA 547

مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن

(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

گهی^{۱۱۸} که همدم جام آن دو لعل میگون است
میان جام و صراحی زرشک این خون است^{۱۱۹}
چو عاشق تو شدم باده کم ده ای ساقی
که مستی می عشق از شراب افزون است
به عهد خویش نه‌ای استوار هم تو بگوی^{۱۲۰}
که در طریق وفا و محبت این چون است
به گرد خرگه تو ناله گر کنم چه عجب
در آی^{۱۲۱} محمل لیلی فغان مجنون است
رقیب سنگ ره ما اگر شود غم نیست
که پیش پیشه فرهاد کوه هامون است
چه سود اگر ز شفق آفتاب جلوه کند
که ترک مهوش من بر فراز گلگون است
ز پا فکنند خرام قد تو آهی را
تبارک الله از آن قد چه موزون است

کسی S; 118

AA da sadece bu beyit ve üçüncü beyit yer almaktadır. 119

بگوی تو S; 120

ورای S; 121

Gazel 32

B 37^b

S 143^a

مفاعِلن فعلاَتِن مفاعِلن فعِلن

(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

چو حسن قسمت خوبان دلربا کردند
نصیب خسته دلان محنت و بلا کردند
دلَم به یوسف خود شاد بود چون یعقوب
برادران ز^{۱۲۲} منش عاقبت جدا کردند
به بی وفایی شوبی^{۱۲۳} چنان شدی مشهور
که خلق نام ترا شوخ و بی وفا کردند
مران گدای خود^{۱۲۴} از در، به شکر آنکه ترا
به تخت مملکت حسن پادشا کردند
اگر دو چشم تو کردند غارت دل و جان
کراست زهره که گوید چنین چرا کردند
کجا رسد به گریبان مهوشان دستم
چنین که قامت از بار غم دو تا کردند
به عمر خویش نیاسودم از بتان آهی
به روزگار من این کافران چها کردند

---

¹²² S; -

¹²³ S; خوبی

¹²⁴ B; تو

Gazel 33

B 37^b

S 143^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

از دو چشمت در دلم صد فتنه پیدا می شود
مجلسی گر^{۱۲۵} آنجا دو بد مستند غوغا می شود^{۱۲۶}
هر چه بر دل می رسد از رهگذر دیده است
دیده می بیند ترا دل تا شکیبای می شود
بس که از حال من دیوانه خبرت می کنند
خلق را هر جا که من باشم تماشا می شود
نه مرا در کوی او ره نه به کنج غم حضور
و نه اینجا بودن و نه رفتن اینجا^{۱۲۷} می شود
دل ز شوق زلف او از سینه رفت و سود کرد
از وطن آورده تاجر بهر سودا می شود
حیف باشد بلبل مسکین گرفتار قفس
باغ چون عشرتگه گل‌های رعنا می شود
از سگ کوی تو آهی را یکی پرسید و گفت
یک زمان بنشین که هر جا هست پیدا می شود

---

¹²⁵ AA; که; S; -

¹²⁶ AA da sadece bu beyit bulunmaktadır.

¹²⁷ S; آنجا

Gazel 34

B 37^b

S 143^b

AA 548

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

روز هجرم یاد آن لعل شکرخا می‌گشود
خسته را چون شد اجل پیدا مسیحا می‌کشد
مدتی شد کز فراق او به زندان غم
من نمی دانم که می بخشد مرا یا می‌کشد
حال من زینسان دیگرگون^{۱۲۸} می شود از دیدنش
عاقبت روزی مرا آن روی زیبا می‌کشد
گاه خنده زیر لب و گاه افکند چین بر چین
عاشق بی صبر و دل را وه که آنها می‌کشد^{۱۲۹}
چشم را^{۱۳۰} در قتل مردم نیست محتاج مدد
گر بود صد کشتنی جلاد تنها می‌کشد
گفته‌ای دارم تمنای کشتن عشاق را
روزگاری شد که ما را این تمنا می‌کشد^{۱۳۱}
تیغ بردار و همین دم خون آهی را بریز
گر نریزی خون او از غصه خود را می‌کشد

---

¹²⁸ گر دیگر S;

¹²⁹ Bu iki beyit AA da yer almamakatdır.

¹³⁰ S, AA; او

¹³¹ Bu beyit AA da yer almamaktadır.

Gazel 35

B 38^a

S 144^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

عشق‌بازان که آرزوی روی جانان کرده‌اند
دوزخی را رفته‌اند نام هجران کرده‌اند
پیش مردم روز چشم سرخ ظاهر ساخته‌اند
شب که مهجوران^{۱۳۲} ز شوقت گریه پنهان کرده‌اند
بر مراد ما تو هم کاری بکن چو عمر ماند
هر چه با این نامرادان گفته‌ای آن کرده‌اند
کرد گل دعوی به رویت و ز هواداری به باغ^{۱۳۳}
خیل ابر از ژالهٔ او را سنگساران^{۱۳۴} کرده‌اند
داده هر سو چابکی جولان سمند ناز را
ترک من چون گشت پیدا ترک جولان کرده‌اند
از جفای خوب رویان هر چه گویم راست نیست
کی بگفتن^{۱۳۵} راست آید آنچه ایشان کرده‌اند
قتل آهی گفته بود آن مه که فردا می کشم
گوییا امروز اغیارش پشیمان کرده‌اند

---

¹³² S; میخوران

¹³³ B nüshasında بیاغ ifadesi yok.

¹³⁴ S; سنگساره

¹³⁵ S; ترک من چون

Gazel 36

B 38^a

S 144^a

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون محذوف)

دل که در زلف خود آن سلسله مو می بندد
وہ کہ دل می برد از ما و بہ او می بندد
تاب خورشید جمالش چو ندارم^{۱۳۶} ز چہ رو
بہر محرومی من پردہ بہ رو می بندد
دل من چون بشود از خلقۂ زلف تو خلاص
کہ باو رہ گریز از^{۱۳۷} ہمہ سو می بندد
در چمن لب شکر خندہ اگر بگشایی
غنچہ پیش تو لب از خندہ فرو می بندد
وصف بالای تو گفتن نتواند آہی را
طبع او نخل سخن گرچہ نکو می بندد

---

¹³⁶ S; ندار

¹³⁷ S; راہگروzan

Gazel 37

B 38^a

S 144^a

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنی‌م مخبون محذوف)

دلّم از تب تاب هجر^{۱۳۸} تو در تن سوزد
همچو دیوانه گه از آتش گلخن سوزد
دوستان، کرد به حال بد من گریه رقیب
جای آن است که بر من دل دشمن سوزد
هیچ دلسوز به جز شمع ندارم که شبی
با من غمزده در گوشهٔ مسکن^{۱۳۹} سوزد
آتش دل اگر این نوع کشد شعله بلند
زود بینند^{۱۴۰} که بام و در و روزن سوزد
سنگ از سوز دل من بگدازد لیکن
نیست ممکن که دل سخت تو بر من سوزد
آنکه یک دانه جو از خوشه به درویش نداد
آه درویش نهان است^{۱۴۱} که خرمن سوزد
یافتم شمع صفت زندگی با^{۱۴۲} آنش عشق
آهی این شعله مرا تا دم مردن سوزد

از هجر تب تاب; S; 138

مسکین; B; 139

بینید; B; 140

ندانست; S; 141

از; S; 142

Gazel 38

B 38^b

S 144^b

AA 549

مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن
(هزج مثنیٰ اُخر ب مکفوف محذوف)

گر صد بت گلچهره به پهلو تو باشد
چشم همه مردم ز میان سوی تو باشد
طوبی که کند این همه وصفش به لطافت
مشکل که به لطف قد دلجوی تو باشد
مردم ز غم روی تو و از سر خاکم
هر گل که شود رسته در او بوی تو باشد^{۱۴۳}
چون سجدگهم کوی تو شد من که و تسبیح
تسبیح مرا طوق سگ کوی تو باشد
گفتی که دلت را هوس گوشه نشین است
آن گوشه مگر گوشهٔ ابروی تو باشد
آهی چه کند قامت سرو و رخ گل را
جای که قد و عارض نیکوی تو باشد

---

¹⁴³ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

Gazel 39

B 38^b

S 145^a

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
(مضارع مثنیٰ اُخر ب مکفوف محذوف)

هر جا بتان بجامه گلگون نشسته‌اند
تا گردن از غمت همه در خون نشسته‌اند
یک ره برون حرام که از بهر یک نگاه
جمعی در انتظار تو بیرون نشسته‌اند
سر تا به پای من بنگر تازه داغها
چون زاغ‌ها که بر تن مجنون نشسته‌اند^{۱۴۴}
رحمی که عاشقان^{۱۴۵} همه شب بی مه رخت
تا روز چشم بر مه گردون نشسته‌اند
آهی اگر نه بار ز ما تافت روی خویش
اغیار رو به روی باد چون نشسته‌اند

---

¹⁴⁴ AA da sadece bu beyit ve ilk beyit yer almaktadır.

¹⁴⁵ B; عاشق چو

Gazel 40

B 38^b

S 144^b

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

مرا شب با خیالش صحبتی در کنج خلوت^{۱۴۶} شد
غمش چون نیست پهلویم نشست و باز صحبت شد
جفایت^{۱۴۷} گرچه بسیارست چون بگریزم از عشق
که از هر گوشه دامن گیر من خار محبت شد
نشستی سرو من چون بر برقرار مسند جوانی
بیا برخاست این پیش تو در بند حرمت شد
نبرد از حسن خوبان شیخ نادان ره سوی معنی
چو طفلکی^{۱۴۸} که دید آینه و حیران صورت شد
مخور غم بهر رزق و^{۱۴۹} بر در دونان مرو آهی
ترا خواهد رسید از خوان تقدیر آنچه قسمت شد

---

¹⁴⁶ S; دید

¹⁴⁷ B; جنانت

¹⁴⁸ S; آن طفلی

¹⁴⁹ B; -

Gazel 41

B 38^b

S 145^a

AA 549

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

شد از روی تو شرمنده حسنت چون فزون آمد
نخواهد ماه ازین شرمندگی هرگز برون آمد^{۱۵۰}
نمودی التفات بی حد و خواندی سگ خویشم
ز بخت خود عجب دارم که این لطف از تو چون آمد
دل خود چاک کردم تا رود بیرون غم هجرش
چه دانستم که خواهد صد غم دیگر درون آمد
چون طفل پریوش بر من دیوانه زد سنگ
تن آزردهام را مرهم داغ جنون آمد
ز گفتار نکوهش تو قدر افزود آهی را
چو طوطی خوش تکلم گشت در قیمت فزون آمد

---

¹⁵⁰ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

Gazel 42

B 39^a

S 145^a

فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون محذوف)

دیده هر گه که بر آن قامت رعنا افتد
رود از دست دل زار و تن از پا افتد
بود از آن عهد شکن وعدهٔ قلم امروز
آه از آن وعدهٔ امروز به فردا افتد
چون ترا درگذری بینم از آنجا نروم
که بود باز گذار تو در آنجا افتد
شاد زینسان که از آن طره حکایتها کرد
زان بیندیش زلف به زبانها افتد
آهی ز عشق تو رسوا شد و افتاد ز پا^{۱۵۱}
گر بدین نوع ترا عاشق رسوا افتد

---

¹⁵¹ B nüshasında bu mısra eksiktir.

Gazel 43

B 39^a

S 145^b

AA 550

فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون محذوف)

گرچه خورشید به هر شام ز کوی تو رود
چرخ تابی زند و باز به سوی تو رود
نرود بر دل پروانه شب از شعله شمع
آنچه بر جان من از شعله روی^{۱۵۲} تو رود
شانه این نوع که خود را به سر موی تو بست^{۱۵۳}
چه^{۱۵۴} عجب گر سر او در سر موی تو رود
می‌کنم گریه چو شد خاک به کوی تو رقیب
تا به سیل مژه‌ام از سر کوی تو رود
یافت چون بوی ترا از گل نسرین آهی
هر زمان جانب گلزار به بوی تو رود

---

¹⁵² شرمی خوی; B

¹⁵³ رهبر موی تو نیست; B

¹⁵⁴ نه; AA

Gazel 44

B 39^a

S 145^b

مفاعِلن فعلاَتن مفاعِلن فعِلن

(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

نیاید از سر کویش چو دل مسافر شد
به طوف کعبه غریب آمد و مجاور شد
چو یار ساقی احباب شد ببین طالع
که نارسیده به من دور باده آخر شد
نهفتم آتش مهرش چو صبح در دل خویش
ولیک عاقبت از چاک سینه^{۱۵۵} ظاهر شد
چگونه دست دهد دولت وصال که من
ز خویش غایبم آن دم که یار حاضر شد
مگو که هیچ مرا یاد نمی کند آهی
که یاد روی توام نقش لوح خاطر شد

سینه ام; S 155

Gazel 45

B 39^b

S 145^b

AA 549

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

صورت چنین بی رخت بیمار شد از پا فتاد
تا نگیرد دست بر دیوار نتواند ستاد^{۱۵۶}
هرچه خواهی کن که مقصودم رضای تست بس
آن نیم که از قهر غمگین باشم و از لطف شاد
دیده مشتاق تو و هرگز نیابی بر سرم
هم مگر وقتی که چشم از ضعف نتوانم گشاد
گرچه می بینم دلت را مایل مهر و وفا
باورم ناید که نتوان کرد بر قلب اعتماد
خنده کم کن وهم کن از آه من زیرا^{۱۵۷} که گل
بشکفد از باد لیکن زود می ریزد ز باد^{۱۵۸}
بر ندارد یک نفس آینه را از پیشرو
یارب از آینه آن مهر و چه صورت روی داد
کشته شد آهی چو پیش روی آن مه سجده کرد
عاقبت در عاشقی آن بی دل و دین سر نهاد

---

¹⁵⁶ AA da sadece birinci, üçüncü ve beşinci beyitler yer almaktadır.

¹⁵⁷ B; زانرو

¹⁵⁸ B, S; به باد

Gazel 46

B 39^b

S 146^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

آنکه نزدیک است یادش غارت هوشم کند
بس که ماندم دور از و ترسم فراموشم کند
کی توانم ترک می خوردن که چشم مست او
زاهد صد ساله گر باشم قدح نوشم کند
عشق کز سر تا به پامی سوزدم داغ جنون
بهر جنگ عقل می خواهد زره پوشم کند
پیش او هر گه که می خواهم بگویم حال خویش
تند سویم بیند خاموشم کند
کی بود آهی که گردد یار بخت مقبلم
هندوی زلفش غلام حلقه در گوشم کند

Gazel 47

B 39^b
S 146^b
AA 549

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
(رمل مثنى محذوف)

شب که خواب از دیده فریاد سگ کوی تو برد
زین گمان مردم که ره بیگانه سوی تو برد
کاش گردد خشت دیوار تو خاک قالبیم
تا صبا خاک مرا نتواند از کوی تو برد^{۱۵۹}
داشتم جان و دلی چون غارت عشقت رسید
آن یکی را لعل و این را^{۱۶۰} قد و طوبی تو برد
گر توانم برد جان از عشوه لعل لببت
کی توانم از فریب چشم جادوی تو برد^{۱۶۱}
حلقه موی ترا تا سر بسر دیده^{۱۶۲} گره
یاد تسبیح از دل من حلقه موی تو برد^{۱۶۳}
چون شدم حیران رخسار تو دل گم شد ز من
یا تو داری یا خطت یا خال هندوی تو برد
آهلی از درد فراقست مرد رویت را ندید
رفت مسکین از جهان و حسرت روی تو برد

¹⁵⁹ Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

¹⁶⁰ S; -

¹⁶¹ Bu beyi S nüshasında yer almamaktadır.

¹⁶² S; دیدم

¹⁶³ Bu beyit ve bundan öncek iki beyit AA da yer almamaktadır.

Gazel 48

S 146^a

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

کجا درمانم از دیده اشک آن تند خو ریزد
گهر از خنده بسیار آب از چشم او ریزد
چنین کز بیم هجران تو ریزد بند از بندم
به زودی خانۀ ویران تن از هم فرو ریزد
مخور در بزم غیری باده وز مستی مکن کرم
که خوبان را به هر کس باده خوردن آبرو ریزد
خوش آن مجلس که آنجا تویی خود چون کنم ظاهر
مرا ساقی گریبان گیرد و می در گلو ریزد
نروید جز گیاه نالامودی آهی از کویش
سرشک حیرتم هر چند تخم آرزو ریزد

Gazel 49

B 40^a
S 146^b
AA 550

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
(رمل مثنى محذوف)

روز هجرم چون رسد خیل غم از دل نگذرد
آری آری کاروان در شب ز منزل نگذرد^{۱۶۴}
سیل اشکم چون رود^{۱۶۵} بر آستانت لطف کن
کز در اهل کرم نومید سایل نگذرد
خواهم از پیکان او دل پر شود تا بعد از این
چون رسد بر سینه من تیرش^{۱۶۶} از دل نگذرد^{۱۶۷}
بر سر راهی که او را بینم افغان می کنم
تا ز من آن شوخ شهر آشوب غافل نگذرد
ترسم از تغییر حالم فاش گردد راز من
کاش نامش بر زبان اهل محفل^{۱۶۸} نگذرد^{۱۶۹}
مانده ام سرگشته چون آهی بگرداب فراق
کشتی بختم ازین دریا به ساحل نگذرد

¹⁶⁴ AA da sadece bu beyit yer almıştır.

¹⁶⁵ S, AA; شد روان

¹⁶⁶ AA; پیکان او در سینه

¹⁶⁷ H; بگذارد

¹⁶⁸ S; مجلس

¹⁶⁹ Bu beyit ve bir önceki beyit AA da yer almamıştır.

Gazel 50

B 40^a

S 146^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

من ز جان و جان ز دل بی صبر و سامان تر بود
دل ز زلفت زلفت از حالم پریشان تر بود
لعلت از آهم گر خندد نو شکفته غنچه است
کز نسیم صبحدم هر لحظه خندادتر بود^{۱۷۰}
هجر دشوار است تاب او ندارم کو اجل
کز چنین حالی که دارم مردن آسان تر بود
نیست در خیل بتان بی رحم تر از ماه من
هر که را خوبی^{۱۷۱} فزون تر نا مسلمان تر بود
شهره^{۱۷۲} شد مجنون به عشق و مانده زار^{۱۷۳} من نهان
عشق مشکل تر بود هر چند پنهان تر بود
تازه می بینم ز خوی آن روی آتشناک را
همچو گلبرگ طری کز آب باران تر بود
آهی از سر و قدش حسنی بر مهر و وفا
از تو در عالم کسی مشکل که نادان تر بود

---

¹⁷⁰ Bu beyit S nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁷¹ B; خونی

¹⁷² B; شهر

¹⁷³ S; راز

Gazel 51

B 40^a

S 147^a

AA 551

مفاعیل فعاتلتن مفاعیلن فعلن

(مجثث مٹمن مخبون محذوف)

صبح به که به کف جام لاله‌گون باشد
که در شراب صبحوی فرخ فزون باشد
سواد چشم مرا آن پری نشد مردم
پری ز دایرهٔ مردمی برون باشد
نشانه‌ای بود از چاک سینه‌ام ترا
نشان تیشه که در کوه بیستون باشد^{۱۷۴}
سرشک سرخ چه خوش با خیال او آمیخت
خوش اختلاط بود آنکه گرم خون باشد
دلا ز عقل مزین لاف چون شدی عاشق
که عشق پیش خرد نوع از جنون باشد
به خون سفال سگ او چو گردد آلوده
به بزم عیش مرا جام لاله‌گون باشد^{۱۷۵}
گمان مبر که بود زنده بی رخت آهی
کسی که از تو جدا ماند زنده چون باشد

¹⁷⁴ Bu iki beyit B nüshasında yer almamaktadır.

¹⁷⁵ Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır. Beyitte kullanılan جام لاله‌گون باشد ifadesi ilk beyitte de kullanılmıştır. AA da sadece bu beyit ve ikinci beyit yer almaktadır.

Gazel 52

B 40^b

S 147^a

مفاعِلن فَعَلاتِن مفاعِلن فَعَلن
(مجتث مَثْمَن مَخْبُون مَحذوف)

چه خوش بود که ز ره تند خوی^{۱۷۶} من برسد
به کین اهل وفا کینه جوی من برسد
خوش آن که خواب کنم زیر پای او ز آنسان
که چون دراز کند پا به روی من برسد
مرا ز تـرکش او آرزو بود تیـری
ولی عجب که به من آرزوی من برسد
چه طالع است ندانم که چرخ اگر سنگی
به دیگری فکند بر سبوی من برسد
چو غنچه تنک دلم بی گل رخس آهی
مگر نسیمی از آن کو به سوی من برسد

---

¹⁷⁶ S nüshasında خوی kelimesinin yerinde boşluk bırakılmış, yazılmamıştır.

Gazel 53

B 40^b

S 147^a

مفاعِلن فَعَلاتِن مفاعِلن فَعَلن
(مجتث مَثْمَن مَخبون مَحذوف)

چو نرگس مست من از خواب ناز برخیزد
چه فتنه‌ها که ز اهل نیاز برخیزد
بسی فتاد دل من ز پا ولی این بار
فتاده است نه آنسان که باز برخیزد
قدش چو عمر من آمد فزون شود عمرم
ز جای خویش چون^{۱۷۷} آن سرو ناز برخیزد
به مهر روی تو خواند امام سوره شمس
چو بامداد امام^{۱۷۸} برای نماز برخیزد
به چشم اشک فشان تو تیا شد آهی
چو گردی از ره آن دلنواز برخیزد

چو; S; 177

-; B; 178

Gazel 54

B 40^b
S 147^b
AA 547

مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن
(هزج مثنیٰ اُخرَب مکفوف محذوف)

تاراج بتان شد دل خونین جگری چند
دیدى که چه کردند به خود بی خبری چند
چون غنچه به خوناب درون صبر کن ای دل
کز غیب به روی تو گشایند درى چند
گل بنیست نیست پریشان شده از بادی که بی او
آه از^{۱۷۹} دل من ساخته ظاهر شررى چند
در طالعَم آن روز که می دید منجم
می گفت که هست از غم عشقش خطرى چند
ای خواجه منہ جام می^{۱۸۰} از دست چو نرگس
زان پیش که بر باد رود سیم و زری چند^{۱۸۱}
برندند قرار و خورد و صبر ز آهـی
پیمان شکن و سنگ دل و عشوه گری چند

---

179 S; آه: B; آه: S

180 AA; زر

181 AA da sadece bu beyit be bir önceki beyit yer almaktadır.

Gazel 55

B 41^a

S 147^b

AA 551

مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن
(هزج مئمن اخرج مکفوف محذوف)

زلف تو بدین گونه که دل‌های کسان برد
هر دل که شود گم به تو خواهد گمان برد
دشوار بود دوختن چاک دل من
کز سوز غمش دست به سویش نتوان برد^{۱۸۲}
زخم دل مجروح مرا نیست فتیله
کز تو دلم انگشت تحیر به دهان برد^{۱۸۳}
کی با تو میسر شودم وصل چو هرگز
کس پیش تو نامم نتواند به زبان برد
بگشاد لب و گفت سخن کرد تبسم
هوش از من و صبر از دل آرام جان برد
آهی دگر اندیشه مکن از غم دوران
بختت چو به سوی بزم شهنشاه زمان برد
سلطان جهان شاه غریب آنگونه پیشش
اقبال ز خرشید فلک تخت روان برد^{۱۸۴}

¹⁸² AA da sadece bu beyit ve sonraki beyit yer almaktadır.

¹⁸³ Bu beyit sadece AA da yer almaktadır.

¹⁸⁴ Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

Gazel 56

B 41^a

S 148^a

AA 550

مفاعِلن فَعَلاتِن مفاعِلن فَعَلن
(مجتث مَثمن مَخبون مَحذوف)

رَقیب را دمی از خود جدا نمی خواهد
چه سود خواهش من^{۱۸۵} چون خدا نمی خواهد
بود نهال قدش جان و نیست اهل دلی
که جان درازی آن سرور را نمی خواهد
باختیار تبسم به زلف او دل را
که هیچ کس به دل خود بلا نمی خواهد
به خدمت تو ز تقصیر خود چه غم ما را
چو غیر لطف تو کس عذر ما نمی خواهد
علاج آهی بیچاره ای طیب مکن
که دردمند غم او دوا نمی خواهد

ما; AA; 185

Gazel 57

B 41^a

S 148^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

ماه من گر آگه از درد نهان من شود
با همه نامهربانی مهربان من شود
چون رسد در دل خیالش پیش او جان می دهم^{۱۸۶}
پیشکش اینست گر او مهمان من شود
ترک او کردن شنیدم آرزو دارد رقیب
گر چنین باشد یکی از دوستان من شود
چیست دام زلف او را دانه از هر سو گره
گر نمی خواهد که صیدش مرغ جان من شود
با حریفا ساقی در مجلس ازان پرداز جام
تا نماند باده چون نوبت ازان من شود^{۱۸۷}
توسن عشقم بسی شد سست سرکش زان
وه که می ترسم مبادا از کف عنان من شود^{۱۸۸}
هیچکس در نظم آهی نکته نتواند گرفت
گر قبول طبع شاه نکته دان من شود

---

¹⁸⁶ می کشم S;

¹⁸⁷ Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

¹⁸⁸ Bu beyit B nüshasında yer almamaktadır.

Gazel 58

B 41^a

S 148^a

AA 551

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

وصل آن را به^{۱۸۹} که از هجران^{۱۹۰} گرفتاری کشد
قدر صحت را کسی داند که بیماری کشد^{۱۹۱}
درد من ز نسان که هر دم گردد افزون ای طیب
در غمش ترسم علاج من به دشواری کشد
گرچه آزار اسیران رسم خوبان است لیکن
چون ز حد بگذشت آزاری به بیزاری کشد
واه که در راه و وفای او شدم خاک و هنوز
خاطر آن سنگ دل سوی جفاکاری^{۱۹۲} کشد
عالمی را صید خواهد کرد آهی طره‌اش
گر چنین در راه دلها دام طراری کشد

---

¹⁸⁹ S, B; ده

¹⁹⁰ S, B; هجرت

¹⁹¹ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

¹⁹² S; بجفاکاری

Gazel 59

B 41^b

S 148^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنى محذوف)

بی تو دل را روز هجران دیده روشن چه سود^{۱۹۳}
در شب تاریک هر خانه را روزن چه سود
دوستان دشمن شدند^{۱۹۴} از بهر او با من ولی
چون ندارد فرق پیش دوست از^{۱۹۵} دشمن چه سود
در نمی آرد چو سرو سرکش او سر به من
شب همه شب با خیالش دست در گردن چه سود
می کشد تیغ جفا بهر زیان جان من
یا رب آن نامهربان را از زیان من چه سود
آهی آن مه را نمی بینم به دل یک زره مهر
این همه فریاد و آه و ناله و شیون چه سود

---

¹⁹³ B nüshasında bu gazeldeki beyitler arasında uzun boşluklar bırakılmıştır ama bir şey yazılmamıştır.

¹⁹⁴ B; شود

¹⁹⁵ B; با

Gazel 60

B 42^a

S 148^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنى محذوف)

گرچه دارم هر شب از شمع رخت سوزی دگر
باد یارب خوبتر هر روز از روز دگر
چون بریدی از من مسکین ز حیرت سوختم
این که با اغیار پیوستی بود سوزی دگر
چون نگوی چشم دارم زان مه نامهربان
من که می بینم ز هر سویش براموزی دگر^{۱۹۶}
روز نوروز است اگر از وصل خوش حالم کنی
بگذارد حالم مجوی^{۱۹۷} تا به نوروزی دگر
شد جهان روشن به چشم آهی از تاب رخت
هست رویت آفتاب عالم افروزی دگر

---

¹⁹⁶ Burada ek bir beyit var ama 41 gazelde

¹⁹⁷ S; نجوی

Gazel 61

B 42^a

S 148^b

فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنى مخبون محذوف)

جان شد و دیده نشد آن گل رخسار هنوز
مردم و در دل من حسرت دیدار هنوز
کردم از خوی تو اندک^{۱۹۸} گله تند شدی
گوش کن گوش که دارم گله بسیار هنوز
سبب بیهوشی خلق توی ور نه چرا
اهل مجلس همه مستند و تو هشیار هنوز
بر سرم^{۱۹۹} گر چه ز تیغ تو صد آزار رسید
هست تیغ ستمت بر سر آزار هنوز
همه عشاق ز قید^{۲۰۰} غم عشقند خلاص
غیر آهی که به جایت گرفتار هنوز

---

¹⁹⁸ S nüshasında bu mısra buraya kadar yazılmıştır.

¹⁹⁹ B nüshasında بر سرم eksik yazılmış.

²⁰⁰ B; دید

Gazel 62

B 42^a

S 149^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

مستم و چون اهل تقوی نیست تسبیح هوس
دور جام قطره‌های²⁰¹ بادهام تسبیح بس
زار نالد از غمم با هر که گویم حال خویش
فی المثل گر دل ز آهن باشدش همچون جرس
نیست دل را جز هوای وصل او در سینه‌ام
مرغ را خاطر نخواهد غیر پرواز از قفس
بس که دارم درد هجران تو بر جان حزین
همچونی بی ناله هرگز بر نمی آرم نفس
پیش از این آهی مجو از ناله آزار سگش
عاقبت آزار یابد هر که جست آزار کس

---

²⁰¹ S از قطره‌های

Gazel 63

B 42^a

S 149^a

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
(هزج مثنیٰ سالم)

دلم چون زیر لب آن خال دید افتاد دنبالش
که می خواهد فسون دلبری در زیر لب خالش
چنین کز باده حسن آن جوان را مست بینم^{۲۰۲}
کجا در خاطر آید یاد پیران کهن سالش
کبوتر از تو چون آرد به سویم نامه می خواهم
که باشد تاری از زلفش به حای رشته بر بالش
گل تن را از آب باده پرور پیش از آن روزی
که از بهر سبو سازد جفای چرخ پامالش
شکست از موج عشقت کشتی امید آهی را
در آن گرداب بی پایان چه دانستم چه شد حالش

می بینم; S 202

Gazel 64

B 42^b

S 149^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

چند بینم در رخ هر کس چون گل خندیدنش
آنچنین دیدن بسی بهتر بود نادیدنش
رنجش آن خوی نازک را نمی دانم سبب
وه که ما را کشت هر دم بی سبب رنجیدنش
از ملامت بر جبین افکنده چین آن تند خو
دارم اندوه و ندارم ز هره پرسیدنش
شعله شمع امشبم از آه دل افسرده^{۲۰۳} شد
این همه از آه سرد من بود لرزیدنش
بس که غمناک است آهی از جفای روزگار
کس نمی بیند به بزم عیش هم خندیدنش

افسر S; 203

Gazel 65

B 42^b

S 149^b

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون محذوف)

بس که دارم دل آزرده ز ایام فراق
می روم از خود اگر می شنوم نام فراق
بادۀ وصل چه داند که چه لذت دارد
تلخ کام آنکه شد همچون من از جام فراق
تو که در خرگه نازی به طرب گردانی
که چه سانند اسیران تو در دام فراق
شام هجران تو بسیار عقوبت دیدم
کمتر از روز قیامت نبود شام فراق
هیچ سودی نکند وعدهٔ وصلش آهی
دور از و عمر^{۲۰۴} چو بگذشت در ایام فراق

غم; S; 204

Gazel 66

B 42^b

S 149^b

AA 551

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنوی سالم)

مگو کم دارد آن یوسف رخ و گل پیرهن عاشق
که هست او را چو یعقوب و زلیحا مرد و زن عاشق
ندیدم جز جفای جور او ای کاش از اول
نمی گشتم به آن سنگین دل و پیمان شکن عاشق
به رویم هر که عاشق گشت^{۲۰۵} او را می کشم گفتم
شدم بسیار خوش حال و مرا کرد این سخن عاشق
تو از لیلی و شیرین به من از^{۲۰۶} فرهاد و از مجنون
که دارد چون تو معشوقی گر دارد همچو من عاشق
به کوی عشق چو پا می نهی بگذر ز سر آهی
اگر می ترسی از کشتن نمی باید شدن عاشق

---

²⁰⁵ S, AA; گردد

²⁰⁶ S; -

Gazel 67

B 42^b

S 149^b

مفاعِلن فعلاَتن مفاعِلن فعلن
(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

بود ملول و غریب کشد الم عاشق
ترحمی کن غریبیم ما و هم عاشق
مرا شکیب سازد که بی‌دلم بی‌دل
ز من صلاح نباید که عاشقم عاشق
به جان من ز لطف‌های^{۲۰۷} عشق صد منت است
که لذتی نشناسد جز از^{۲۰۸} الم عاشق
چو گفتمش بیر از من که اهل حسن بسی ست
به عشوه گفت مرا نیز نیست کم عاشق
ز خنجر ستم‌بار سر مکش آهی
چگونه روی بگرداند از ستم عاشق

المهای S; 207

به S; 208

Gazel 68

B 43^a

S 150^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

شمع خاکم نیست که از شوقت به آه سوزناک
در کفن پیچیده خود را بر^{۲۰۹} آوردم ز خاک
بسته از شوق لب‌ت خون در دلم^{۲۱۰} لخت لخت
گشته از تیغ جفایت سینۀ من چاک چاک
زارتر گشتم من عمگین چو کردم یاد هجر
خسته را افزون شود بیماری از بیم هلاک
در رهش از ضعف تن افتادم جز گریز نیست
مهربانی تا کند گرد غم از چهره پاک
گریه بسیار آهی شوق رویت کم نکرد
سرو من از آب باران آتش گل را چه باک

سر بر; S 209

دروغ; S 210

Gazel 69

B 43^a

S 150^a

مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن
(هزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف)

هر لحظه به کوی تو من زار در آیم
صد بار برانند دگر بار در آیم
افتاد چو کار من بیدل به نکویان
آن به که نیکو²¹¹ از پی این کار در آیم
آیم چو صبا سوی تو از بهر نظار
از در نگذارند ز دیوار در آیم
احوال مرا از دگری پرسی که هرگز
پیشت نتوانم که به گفتار در آیم
آهی فتد از لاله و گل در دلم آتش
بی لاله رخ خود چو به گلزار در آیم

---

²¹¹ S; -

Gazel 70

B 43^a

S 150^a

AA 552

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

(مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف)

وارسته‌ای کجاست که راه عدم رویم
با یکدگر چو سایه قدم بر قدم رویم^{۲۱۲}
هر گه کشیم ساغر عشرت به هم کشیم
هر جا رویم از غم دوران به هم رویم
بر ما چه می کشی رقم زد به ملک عشق
ما هم ..... جور کشی این قلم رویم
غم نیست از جفای رقیب آن مه آیم ما
کز آستان دوست به جور و ستم رویم
آهی نیست امید خبر ز هر سفله مدار
برخیز تا به جانب اهل کرم رویم

---

²¹² AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

Gazel 71

B 43^a

S 148^b

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

به کویش می برد هر لحظه سیل اشک گلگونم
من بیچاره دانستم^{۲۱۳} که آنجا می کشد خونم
حریفان در حجابم غنچه وار از زهر بی حاصل
چه باشد گر به جامی از حجاب آری بیرونم
ز درد عشق تا گوئیم با هم محنت خود را
به روز مرگ بگذارید در پهلوی مجنونم^{۲۱۴}
چه سان یار^{۲۱۵} دگر می گیرم او را نیز می سازد
به اندک فرصتی نامهربان بخت دگرگونم
به وصف نخل بالایش چو گفتم این غزل آهی
بلندی خلق را معلوم شد از طبع موزونم

---

²¹³ می دانم; AA

²¹⁴ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

²¹⁵ بار; B

Gazel 72

B 43^b

S 148^b

AA 551

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

بس که از بی رحمی سنگین دلی در شیونم
گاه سر بر سنگ و گاهی سنگ بر سر می زنم^{۲۱۶}
بس که چون فانوس از سوز درون گشتم ضعیف
می نماید استخوان‌های تن از پیراهنم^{۲۱۷}
گر ز^{۲۱۸} جمع نیکوان زیباتری هست آن تویی
ور ز^{۲۱۹} خیل عشقان رسواتری هست آن منم
خلعت سنجاب بس باشد من دیوانه را
این که سر تا پا کبود از سنگ طفلان شد تنم
با قد چون خلقه گشتم خاک راه آن سوار
کاش همچو نعل سازد پایمال توسنم
کس نمی خواهد که غیر از من به رویش بنگرد
هر که او را دوست می دارد به آن کس دشمنم
می کنم آهی تمنای رخس با آنکه نیست
طاقت آن هم که بر رخسار او چشم افکنم^{۲۲۰}

²¹⁶ AA da sadece ilk iki beyit yer almaktadır.

²¹⁷ Bu beyit sadece AA da yer almaktadır.

²¹⁸ B; به

²¹⁹ B; به

²²⁰ S; بنگرم

Gazel 73

B 43^b

S 149^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

بس که از هجران او صد گونه محنت داشتم
چون اجل جان خواست دادم جان و منت داشتم^{۲۲۱}
زیر خاک از ناله من بس که می لرزد زمین
دور شد سنگ که بر بالای تربت داشتم^{۲۲۲}
ای عزیزان عشق بد خویی چنینم خوار^{۲۲۳} کرد
ور نه من هم پیش ازین صد گونه عزت داشتم
دی به صد حشمت گذشت آن شاه حسن و من ز دور
در دعایش روی بر^{۲۲۴} خاک مذلت داشتم
ای خوش آن طالع که چون آهی به کویش هر صباح
دیده بر رخسار آن خورشید طلعت داشتم

²²¹ S, B; چون اجل وقتی که جانم خواست منت داشتم

²²² AA da sadece ilk iki beyit yer almaktadır.

²²³ S; خور

²²⁴ B; بر

Gazel 74

B 43^b

S 149^a

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

در آن گوهر زمان خواهم که غوغای دگر بینم
که او بهر تماشا آید و من یک نظر بینم
ز هر سوی^{۲۲۵} که از پیش رقیبان چون سگ رانند
پی نظاره‌اش باز آیم از^{۲۲۶} سوی دیگر بینم
نخواهد آشنا شد با من بیگانه‌وش هرگز
مگر از دور او را گاه گاه درگذر بینم
نقاب آن دم که سازی دور از آن رخسار
ز گلبرگ بهاری عارضت را تازه تر بینم
خوش آن طالع که شب در خواب
چو چشم از خواب بگشایم ترا بالای سر بینم^{۲۲۷}
به کویش چون سگان جا کی توانم ساخت^{۲۲۸} آهی
توانم کاشکی از دور آن دیوار و در بینم

---

۲۲۵ B; سوسن

۲۲۶ S; و

۲۲۷ Bu beyit B nüshasında yer almamaktadır.

۲۲۸ S; ساختن

Gazel 75

B 43^b

S 149^b

مفاعیلن مفاعیلن فعولن

(هزج مسدس محذوف)

چو عمر آن شوخ رفت و مانده زارم
از و تا مانده ام عمـری ندارم
سپر دم با خدا روز وداعش
چو پیدا شد اجل جان می سپارم
خبر باشد که یابم ز آن مسافر
نشسته بر سر رهگذارم
چو آن مه دیر می آید عجب نیست
به زودی عزم رحلت زین دیارم
دمی که از وی کنم یاد و کشم آه
چو آهی دود از عالم برآرم

Gazel 76

B 44^a

S 149^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

یار اگر خواهد جدایی من جدایی چون کنم
گر شود او بی وفا من بی وفایی چون کنم
سالها خون شود دلم تا آشنا گشتم باو
گرچه بی مهر است ترک آشنایی چون کنم
نوبهار است و من عاشق من جرعه کش
این همه اسباب عشرت پارسایی چون کنم
ناز پرورد وصالم چون ز بیم روز فراق
با تنعم گرده باشم چو جدایی چون کنم
آهی از خیل سگان او نمودن خویش را
آرزو دارم ولیکن خودنمایی چون کنم

Gazel 77

B 44^a

S 149^b

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون محذوف)

سحری جانب گل بهر تماشا دیدم
بی گل روی تو چون غنچه به خود پیچیدم
همچو گل در چمن وصل تو بودم خندان
آه اگر ناز و فراق تو پاشیدم^{۲۲۹}
ناصحا ترک نکویان چه حکایت باشد
هرگز از هیچکس این نوع سخن نشنیدم
بس نکو رو و نکو خو و نکو گفتاری
بد نبینی که بس از تو نکویی دیدم
گفتی از بهر که شد شیفته زین سان آهی
راست می گفتم اگر از تو نمی ترسیدم

آه کز یاد فراق تو... پاشیدم S; 229

Gazel 78

B 44^a

S 149^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنى محذوف)

خوبرو باید نکو خوی^{۲۳۰} و نکو گفتار هم
ور نه روی خوب دارد صورت دیوار هم
چون نکردم عاشق بیدل که هنگام فراق^{۲۳۱}
قامتش دل می برد آن خوبی رفتار هم
روز وصل او گرفتم کام از آن خرمان لب
یافتم عمر و شدم از عمر برخوردار هم
جان ندارم چون گذشت از سینه من ناوکت
گر گناهی کردم از من بگذار این بار هم
می که با ما خورده ای پنهان مکن چون ظاهر است
مست من زان چشم میگون گل رخسار هم
طعنۀ اغیار و پند دوستانم بس نبود
که آنچنین سنگین دل و نامهربان شد یار هم^{۲۳۲}
کرد همچون روی آهی روزگاز من سیاه
غمزۀ غمراز او آن طرۀ طرار هم

---

²³⁰ B; رو

²³¹ B; خرام

²³² Beyazıt nüshasında bu beyitin ilk ikinci mısrası be önceki beyitin ilk mısrasından oluşan bir beyit yazılmıştır.

Gazel 79

B 44^b

S 150^a

فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن
(رمل مئمن مخبون محذوف)

من نه آنم که به جور و ستم از جا بروم
باشم امروز به کوی تو و فردا بروم
زان به جمعی سر کوی تو آیم که مباد
حالت من همه دانند چو تنها بروم
رفتم ای شیخ ندانسته سوی صومعه مست
مشکن^{۲۳۳} پای مرا گر دگر آنجا بروم
زان لبم ضعف چنان شد که توانم به علاج
همه ناله خود پیش مسیحا بروم
چند گویی که برد از سر این کو آهی
دل که بردی ز من ای شوخ بده تا بروم

---

²³³ S; بشکن

Gazel 80

B 44^b

S 150^a

فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن
(رمل مئمن مخبون محذوف)

چو قدح ز کف ساقی من رسوا نوشم
لب به هر جا که رساندی من از آنجا نوشم
درد من گر بود این نوع نخواهم شد بعلاج
آب حیوان اگر از دست مسیحا نوشم
می حرام است چو ساقی نبود در مجلس
چه کنم باده که بی چهره زیبا نوشم
زاهدا چون شنوم پند که در میخانه
از فلک می گذرد نعره نوشا نوشم
عمری او چون که نخواهم چه تفاوت آهی
دور ایام اگر زهر دهد نوشم^{۲۳۴}

---

²³⁴ B nüshasında kenarda yazılı شربت

Gazel 81

B 44^b

S 150^a

فعلاتن فعلاتن فعلن
(رمل مئمن مخبون محذوف)

گفتمش از تو دل زار بلا کش دارم
گفت من خود چه بلا از تو دل خویش دارم
بس که از ناز کشد تیغ جفا بر یر من
هر طرف زخم دگر زان لب^{۲۳۵} سرکش دارم
کس بحال من مخمور بمیخانه مباد
که نه جام می نه ساقی مهوش دارم
آنچه تقدیر بود چون نپذیرد تغییر
خاطر خود ز چه بیهوده مشوش دارم
آهی آن شوخ چه راند ب سرم ابرش خود^{۲۳۶}
سر تسلیم بزیر سم ابرش دارم

بت; S 235

ناز; S 236

Gazel 82

B 45^a

S 150^b

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

شب هجران رسید و ساقی^{۲۳۷} صد بار^{۲۳۸} می گویم
مرا سوزست همچون شمع از آن بسیار می گویم
در و دیوار از گریه من گریه می آید
چو روی خود نهاده بر در و دیوار می گویم
شدم رسوای شهری بس که از بی طاقت دار
برون آییم و در کوچه و بازار می گویم^{۲۳۹}
نغلتد جز به پای سرو و گل آب دو چشم من
بهر باغی که بی آن سرو و گل رخسار می گویم
دلم پروانه آن شمع و من در نار هجرانم^{۲۴۰}
دل آنجا می سوزد من اینجا براز می گویم^{۲۴۱}
مرا از دیده و دل بر سر آمد این همه محنت
ز دل می نالم و از دیده خونبار می گویم
گه از بی مهری ماه خود و این بخت بد آهی
گه از بیدادی این چرخ کژ رفتار می گویم

---

237 B; ساعتی

238 B; بسیار

239 Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

240 S; ماتم هجران

241 S; دل آنجا زار می سوزد من اینجا زار می گیرم

Gazel 83

B 45^a

S 150^b

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

گهی کز مردم کویت کسی آشنا دیدم
چنان خوشحال می گردم که پنداری ترا دیدم
بلای جان من شد ابرو و چشم و خط و خالش^{۲۴۲}
فغان کز یک تماشایی رخس چندید بلا دیدم
ز بیم آنکه ناگه سوی او همیره رود با من
روان برگشتم از ره چون کسی را آشنا دیدم
سزد از تخته هستی نشان من جفاکاری
که لوح خاطرش را ساده از لوح وفا دیدم^{۲۴۳}
در آب و آتشم چون خال رخسار عرقناکش
چه گویم ای دل و چشم آنچه دیدم از شما دیدم
از آن همچون حبابم خانه بر سیل فنا کرده
که بنیاد سرای بر باد هوا دیدم
بحال آهی بیچاره چشم مرحمت بگشا
که در بند بلا^{۲۴۴} بسیار او را مبتلا دیدم

²⁴² Bu mısra B nüshasında eksik

²⁴³ Bu iki beyit B nüshasında yer almamaktadır.

²⁴⁴ S; غمت

Gazel 84

B 45^a

S 151^a

مفاعِلن فعلاَتن مفاعِلن فعِلن
(مجتث مثنى مخبون محذوف)

وفا عجب که از آن سرو سیم تن بینم
که دید مهر و وفا از بتان که من بینم
خوش آنکه از سر مستی کند گریبان چاک
من آن تن چو گل از چاک پیرهن بینم
ز لشنم چه گشاید که چون روم آنجا
لزافت تو نه در گل نه در سمن بینم
گاهی که می طلبیم در زمانه هم‌رنگ
در آینه نگریم عکس خویشتن بینم
ز سوز عشق چو می‌رم بداغ دل آهی
چو لاله ز آتش دل شعله در کفن بینم^{۲۴۵}

---

²⁴⁵ Bu gazeldeki redif kelimesi B nüshasında ilk mısra hariç tüm beyitlerde yerine دیدیم olarak yazılmıştır.

Gazel 85

B 45^b

S 151^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

تا بکی دور از وصلت محنت فرقت کشم
یکره ای بد خو بگو چونست آن محنت کشم
هر چه آید از تو صد منت بحان خود نهم
گر چه من آن نیستم کز هر کسی منت کشم
من ز تو محروم خلق روبرو چون آینه
هر نفس صد آه درد آلود از این حسرت کشم
گرد آن سرو قبا گلگون به چشم غیر جا
کاش میل آتشین چشم^{۲۴۶} ازین عشرت کشم
چند آهی از غم دنیا و دین باشم ملول
ای خوش آن دم کز دو عالم دامن همت کشم

در چشم; 246

Gazel 86

B 45^b

S 151^a

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

(رمل مثنیٰ مخبون مخذوف)

در دلم بود غم خویش بجانان گفتن
حیرتم کرد چنان لال که نتوان گفتن
هرگز ای شوخ نگفتی به دل من سخن
که همان لحظه پشیمان نشدی ز آن گفتن
با خیالت کله ز آن دل سینگین کردم
گرچه نتوان سخن سخت به مهمان گفتن
می نویسم^{۲۴۷} عم خود را و به راهت^{۲۴۸} فکنم
پیش او چون نتوانم من حیران گفتن
همچو یعقوب شد از گریه مرا دیده سپید^{۲۴۹}
می سزد ماه مرا یوسف کنعان گفتن
در ره عشق منه پای که آهی آنجا
کمترین کار بود ترک سر و جان گفتن

---

²⁴⁷ بنویسم B;

²⁴⁸ بر سر راهت B;

²⁴⁹ مرا از گریه دیده سفید S;

Gazel 87

B 45^b

S 151^b

فاعلاتن فعلاتن فعلتن

(رمل مثنیٰ مخبون مخذوف)

از دلم نتوان نشان در کوی جانان یافتن
دل که در کوی بتان گم گشت نتوان یافتن
ماه من زینسان که از خود دور می خواهد مرا
کار من خواهد قرار آخر به هجران یافتن
بس که^{۲۵۰} دل تنگم گر از خاکم دمد شاخ گلی
تا ابد نتوان در و یک غنجه خندان یافتن
عالمی خوبان از آن لب گشته چون خضر خطش
نیست لیکن کار هر کس آب حیوان یافتن
آگهش می کردم از حال خود را^{۲۵۱} چون کنم
یک زمان نتوانم او را بی رقیبان یافتن
رحم از آن کافر بیاید خوی کن^{۲۵۲} آهی به جور
داد خود مشکل بود زان نا مسلمان یافتن

---

²⁵⁰ B; -

²⁵¹ S; اما

²⁵² B; -

Gazel 88

B 46^a

S 151^b

فعلاتن مفاعلن فعلن
بحر خفیف مسدس مخبون

نا امیدم از آن جمال منک
تشنه را منع از زلال مکن
خوبرویان مگو که بی مهرند
همه را همچو خود خیال مکن
بر ضعیفان سمند ناز مران
چون صف مور پایمال مکن
حال خیزد ز زوق عشق ای شیخ
چون ترا زوق نیست حال مکن
زان دهن کام خود مجو آهی
برو اندیشه محال مکن

Gazel 89

B 46^a

S 152^a

مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن
(هزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف)

زان کو نروم بهر تماشا به دگر سو
خاطر نکشد رفتن از آنجا بدگر سو
هر گاه که بینم برهش می روم از پی
گر راه سوی خانه رود یا بدگر سو
ما و در میخانه تو صومعه ای شیخ
از بهر خدا تو به سوی ما بدگر سو
رفتی به سوی کشت و کسی که ز تو پرسد^{۲۵۳}
از رشک نشان می دهم او را بدگر سو
آهی چون غم محنت خود پیش تو گوید
از ناز مکن آن رخ زیبا بدگر سو

---

²⁵³ S nüshasında bu mısra eksik

Gazel 90

B 46^a

S 152^a

مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن

(مجتث مثنیٰ مخبون)

بدوختن چه کنم چاک سینه را چاره
که از طپیدن دل رشته می کند پاره
چو گویدم سخن ناشنیده می کنمش
بدین هوس که از و نشنوم دگر باره
به هجر خو کنم بعد ازین و جویم صبر
به روی او چو مرا نیست تاب نظاره
شراره نیست نه کوه کندن قرهاد
که سوخت با همه سخن برو دل خاره
برو ز هجر از آن ماه دوریت آهی
بود ز گردش گردون سر سیاره

Gazel 91

B 46^b

S 152^a

AA 553

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

به روی من در گفت و شنید آن شوخ بر بسته
ز شیرینی مگر لبهای او بر یکدگر بسته
چو گفتم جور کم کن و نه خواهم رفتن از کویت
بگفتا هر کجا خواهی برو پایت که در بسته
سوی خورشید اگر ناگاه چشمم بی رخس بیند
دوانم اشک خود را تا شود راه نظر بسته
به قصد من چه تابی زلف گشتم گرفتارت
چه حاجت دام مرغی را که باشد پر و بال بسته^{۲۵۴}
میان خویش مگشاید دمی از خدمت آهی
که خود را می شمارد از غلامان مکر بسته

---

²⁵⁴ AA da sadece bu beyit ve ilk beyit yer almaktadır.

Gazel 92

B 46^b

S 152^b

AA 547

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

جهان کهنه خلقی را به دل داغ هوس مانده
بیا ساقی که این ویرانه از بسیار کس مانده^{۲۵۵}
نشانها بر لب شکر فشان او ز تبخاله
بود ز آنسان که هر سو در شکر پای مگس مانده
به درد خویش می نالم نخواهم ناله کردن بس
مرا از درد هجرانش چون تا یک نفس مانده
مکن ای باغبان منع تماشا یاد کن ز آن دم
که بینی زین چمن نی سرو گل نه خاروخش مانده
زبان بگشا بگفت گوی آن گل پیش ازین آهی
که بلبل از نوای خود گرفتار قفس مانده

---

²⁵⁵ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

Gazel 93

B 46^b

S 152^b

مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن
(هزج مثنیٰ اُخرَب مکفوف محذوف)

کارم ز غم عشق به اغیار فتاده
بنگر که مرا با چه کسان کار فتاده
غم نیست گر از پای فتادم که به عشاق
در عشق ازین واقعه بسیار فتاده
از آه من و اشک به هر خانه که رفتم
دیدند در سوخته دیوار فتاده
بر هر مژه‌ام خون دل است از غم آن گل
تا دامن او در کف مر خار فتاده
آهی به جفا دل نه و از جور رقیبان
اندیشه مکن یار اگر یار فتاده

Gazel 94

B 47^a

S 152^b

AA 552

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنی محذوف)

در شب هجرش نه خاکستر مرا بستر شده
بستر از سوز من بیمار خاکستر شده
ای که با من نیستی نیکو چو اول گویا
در حق من قول بدگویان ترا باور شده
دیدن خورشید اگر چه تیره سازد چشم را
چشم از خورشید رخسار تو روشنتر شده
کشتی بختم ز بحر غم به ساحل کی رسد
آنچنین کز عشق کوه مختم لنگر شده
غنچه نورسته را دیدم سر خود بسته بود
از فغان بلبلش گویا که درد سر شده^{۲۵۶}
جام زر مگذار از کف ای که سیم زر ترا
همچو نرگس جمع بر بالای یکدیگر شده
همچو آهی بیخودم یار از آن لب بوسه داد^{۲۵۷}
مستی ما از شراب ساقی کوثر شده

²⁵⁶ AA da sadece bu beyit bulunmaktadır.

²⁵⁷ Bu mısra S nüshasında eksiktir.

Gazel 95

B 47^a

S 153^a

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن

(مضارع مثنیٰ اعراب)

ایزد به ماه رویان مه‌ری اگر نداده
این بس که داده حسنی از مهر و مه زیاده
رفتم ز خود چو آمد از خانه مست بیرون
طرف کله شکسته بند قبا گشاده
روزم سیاه کردی ای شوخ تا کشیدی
خطی ز مشک سوده کرد عزار ساده
صبر و خرد ندارد تاب سیاه عشقت
زان خیل صد سواره زین قوم پیاده
کشم کمین غلامت از جان و دل چو آهی
هر خدمتی که گویی بستم به جان ساده

Gazel 96

B 47^a

S 153^a

AA 547

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن

(مضارع مثنیٰ اُخرب)

ساقی بیار جامی کز باده شبانه
تا به هر گریه من مستی شود بهانه
خوش آنکه که پهلوی هم^{۲۵۸} چون برگهای نرگس
جمعی نشسته باشند^{۲۵۹} جامی در آن میانه
در جستجوی حالت یکجا ندارم آرام
زان سان که مور هر سو گردد برای دانه
از بیخودی ندارم ره سوی خانه خود
هرگه که با خیالت بیرون روم ز خانه
از عشق تست اهی آشفته حال دایم
اینکه گواه حالش این شعر عاشقانه

---

²⁵⁸ AA; خم

²⁵⁹ AA; با هم

Gazel 97

B 47^b

S 153^b

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
(مضارع مثنیٰ اُخرَب مکفوف محذوف)

تا کی به غمزه عشوه به لب خنده می کنی
چندم چو شمع می کشی و زنده می کنی
از هر چه کرده گله هرگز نکرده‌ام
با این هنوز صد گله از بنده می کنی
دامن کشان چو سوی چمن می روی بنواز
گل‌های باغ را همه شرمنده می کنی
ای دل مرنج تیرش اگر دیرتر رسد
بیهوده فکر روزی آینده می کنی
آهی چو ابر گریه کنان در هوای تو
تو همچو گل ز گریهٔ او خنده می کنی

Gazel 98

B 47^b

S 153^b

مفاعِلن فعلاَتن مفاعِلن فعِلن

(مجتث مثنیٰ مخبون محذوف)

سمند ناز را چو ای نازنین سوار شوی
بلای جان من و همچو من هزار شوی
میان خلق مزن تیغ بر یرم مباد
گناه از تو پیرسند و شرمسار شوی
تو مست بادهٔ حسنی پیرس حال مرا
بگویمت چو ازین باده هوشیار شوی
چو نیست بخت که هرگاه خواهمت بینم
روم به هر طرف تا کجا دچار شوی
امید مهر و وفا بود از تو آهی را
نه آنکه آفت جان و دل فگار شوی

Gazel 99

B 47^b

S 153^b

AA 552

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

راز دل گفتم که بگشایم دمی با دوستی
لیک چندانکه جستم نیست پیدا دوستی
دوستم گفتمی و با من می کنی جور و ستم
گر کند هرگز چنینها دوسنی با دوستی
غنچه را چون نافه از شوق تو شد خون در جگر
هست در هر پوستی آری خدا را دوستی^{۲۶۰}
التفات خوش از من کم مکن پیش رقیب
کیست آخر نیست^{۲۶۱} او را دشمنی^{۲۶۲} یا دوستی
یار شد با من سگ کویت بس است این دولت
من با من^{۲۶۳} شادم که یاری دارم آنجا دوستی
از نوازشهای لعلش یافتم عمر ابد
کی بمیرد آنکه دارد چون مسیحا دوستی
بردی از آهی دل و دربند تاراج هنوز
من ندیدم چون تو هرگز ترک یغما دوستی

²⁶⁰ AA da sadece bu beyit yer almaktadır.

²⁶¹ هست; B

²⁶² B nüshasında دوشمنی

²⁶³ با همین; S

Gazel 100

B 48^a

S 154^a

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

ای دل آواره عمری شد که اینجا نیستی
هیچ نمودی کجا بودی که پیدا نیستی
مهربانم گفتمی و هرگز ندیدم مهر تو
ای مه نامهربان می گویی اما نیستی
با چنین خوبی و لطف و ناز حوری یا ملک
یار از^{۲۶۴} جنس بشر ای ماه سیما نیستی
پیش ازین بودت غم عشاق یا رب این زمان
با گرفتاران خود هستی چنان یا نیستی^{۲۶۵}
ای که آهی را نصیحت می کنی رو شکر کن
کز غم عشق کسی بدنام و رسوا نیستی

---

²⁶⁴ باری از S;

²⁶⁵ Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

Gazel 101

B 48^a

S 154^a

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(هزج مثنیٰ سالم)

کبوتر برد از من نامه سوی سرو آزادی
ولی ترسم که افتد ناگهان در دست صیادی
به کوی عشق گفتم خانۀ صبری بنا سازم
چو آمد هجر دانستم ندارد هیچ بنیادی
میان عشقبازان عاشق کامل این دم
اگر زین پیش بودست مجنون فرهادی^{۲۶۶}
ز تاب باده میگون است چشم شوخ بی باکش
به قتل بی گناهان سرخ پوشیده است جلادی
تعالی الله بر آن غایت رساندی دلبر را
که شاگرد تو هر جا شود درین فن بود استادی
بترک عشق هر کس می دهد بر من فسون لیکن
چنین آتش که من دارم کجا میرد بهر بادی
هوای قامتش تا در سر افتاده است آهی را
ندارد آرزوی دیدن سروی و شمشادی

²⁶⁶ Bu beyit S nüshasında yer almamaktadır.

Gazel 102

B 49^b

S 154^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

پیش رو آینه کم کیر و هلاک من مجوی
تا کی ای بی رحم با اهل نظر باشی دو روی
گویا با من رقیبان داشتند از من سخن
چون شدم بیدار و آن کردند ترک گفت گویی
کرده‌ام تا بوسه خاک سایه آن سرو را
شربت حضر ست آب حضر اگر نوشم ز جویی
دور از آن زلف و میان دارم غمی بخت کو
تا نشستم رو بروی یار و گفتم^{۲۶۷} موی بموی
هجر او مشکل ندانستیم اهی این همه
کاشکی با وصل آن بدخو نمی کردیم خوی

گویم; S²⁶⁷

Gazel 103

B 49^b

S 154^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مثنیٰ محذوف)

گر نمای لطف و گر در بند ازار منی
من نمی دانم که با من دوستی یا دشمنی
با تو هر نسرین پری را کی رسد دعوا که تو
گلغزاری و گلاندامی و گلپیراهنی
کرد گل گردن کشی تو زان باد صبا
می زند هر دم بمشت غنچه او را گردونی
ای دل و دیوانه جا در بند زلف او مکن
پند من بشنو که خود را در بلا می افکنی
چند باشد بی تو آهی تلخ کام و تیره روز
ای که او را جان شیرینی و چشم روشنی

Gazel 104

B 49^b

S 154^b

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(رمل مشتمل محذوف)

ما ندیدیم از تو هرگز ای جفا خو راستی
همچو زلف خود نداری یکسر مو راستی
و عده کج ابرو کج آن نامهربان را زلف کج
وہ کہ می بینم ہمین در قامت او راستی
نیست از بیداد و جور چرخ کج رفتار غم
گر تو با اهل وفا ای سرو دلجو راستی^{۲۶۸}
سرو نازکتر بود با قامت از^{۲۶۹} شاخ گل
باغبان را^{۲۷۰} مگذار از انصاف برگو راستی
طرهٔ او با تو گرد آرد کجی از وی مرنج
کی تو آن آهی طمع کردن به راستی

---

²⁶⁸ Bu beyit B nüshasında yer almamaktadır.

²⁶⁹ آن S;

²⁷⁰ باغبانا S;

Gazel 105

B 49^a
S 153^a
AA 552

مفاعن فعاتن مفاعن فعلن
(مجتث مئمن مخبون محذوف)

بروی او مزن ای شیخ لاف جلوه‌گری
که سر نداری اگر می کنی زیاده سری^{۲۷۱}
چو تیر او دل دیوانه دید و بیخود شد
مگر که بود^{۲۷۲} پر و بال^{۲۷۳} او ز بال پری
مرا ز دیده جگرگوشه است رفته چو اشک
بخون دیده ازدآن چهره ساختم جگری
گاهی که سوی خود خواند و سخن پرسد
جواب چیزی دگر گویش ز بی خبری
به مجلس تو اگر راه نیست آهی را
همین بس است که گاهی به سوی او نگری

---

²⁷¹ B nüshasında bu gazelin ilk iki beyti ve son beyti yer almakta, diğer beyitler eksiktir.

²⁷² AA; بوده

²⁷³ AA; پر تیز

RUBÂÎLER

1

تا کی طلب زمانه فرسودن من
وز محنت و غم دمی نیاسودن من
گر عمر من غمزده زینسان گذرد
نابودن من به است از ودم من

2

با صد غم دل درین سفر می کردم
با سوز دل خود جگر می کردم
سرگشته چو کرد باد از گردش دور
هر لحظه بصرای دیگر می کردم

3

ای شفته زان خط مسلسل عاشق
بر چهره ز خون کشیده جدول عاشق
عاشق شدم و وفا ندیدم از تو
ای کاش نمی شدیم ز اول عاشق

از تیغ فراق سینه چاکم امروز
نا یافته وصل او هلاکم امروز
در خاک شدم کیست جز کوزه آب
تا گریه کند بر سر خاکم امروز

Sadece AA Nüshasında Yer Alan Şiirler

AA 545

خواب گفتمی مروای مهر جهان تاب، مرا
دارم آن چشم که دیگر نبرد خواب مرا
شب چنان گریه کنم بی تو که همسایه به روز
دست من گیرد و بیرون کشد از آب مرا

AA 545

عشقت چو جای در دل بی خان و مان گرفت
من ترک دل گرفتم و دل ترک جان گرفت
ای اشک اگرچه عمر برفت از پی اش مرو
کی عمر رفته را به دویدن توان گرفت؟
گفتم که نامش از پی تسکین دل برم
هم دل در اضطراب شد و هم زبان گرفت؟

AA 546

دل خود چاک کردم تا غمش از دل برون آید
ندانستم که این جا صد غم دیگر درون آید

AA 546

سبز تلخ من که شور اوست در هر منزلی
با وجود تلخی‌اش در جان شیرین منزل است

AA 547

تعالی الله چه خط دلکش است آن لعل خندان را
که بیتم از خجالت در سیاهی آب حیوان را

AA 550

درد او دیدم ز دلسوزی مرا دل درد کرد
شمع‌سان بی خوابی شب چهره‌ام را زرد کرد
چرخ اگر آزار ما می جست چندان غم نبود
آن که جست آزار او بسیار ما را درد کرد
گر ز دردت مرد آهی از چه می گردی ملول
تو بمان باقی گر او جان را فدایت کرد کرد

AA 551

به هیچ رهگذر آن شوخ کج کله نرود
که عشوه‌ای نکنند بیدلی ز ره نرود

AA 551

به چشم چون تو عزیز شدیم خوار و هنوز
ز عزت دگران خوشتر است خواری ما
غبار کوی تو ما را ز چهره دور مباد
که می کند به تو اظهار خاکسار ما

AA 552

سیر می گشتم از دیدار یوسف سال قطع
یوسفی دارم که سیری نیست از دیدار او

گر بداند محتسب ذوق می و میخانه را
بشکند پیمان و هرگز نشکند پیمان را

